

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

**3-6 YAŞ ARALIĞINDA OLAN ÇOCUKLARIN DUYGU
DÜZENLEME BECERİLERİ İLE MİZAÇ
ÖZELLİKLERİ VE EBEVEYN TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

Betül GÖK

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

3-6 YAŞ ARALIĞINDA OLAN ÇOCUKLARIN DUYGU DÜZENLEME
BECERİLERİ İLE MİZAÇ
ÖZELLİKLERİ VE EBEVEYN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
İNCELENMESİ

Betül GÖK

Kapadokya Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü
Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

ÖZET

GÖK,Betül, *3-6 Yaş Aralığında Olan Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri İle Mizaç Özellikleri Ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*,Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir,2024

Bu araştırmada 3-6 yaş aralığında olan çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 3-6 yaş aralığında olan 106 çocuğu kapsamaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ), Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği (ÇKMÖ) ve Demografik değerlendirme formu kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların duygu düzenleme yetersizliği ile sıcakkanlılık/utangaçlık ve tepkisellik mizaç özellikleri arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunurken ,ritmiklik mizaç özellikleri arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.Duygu düzenleme becerileri ile sıcakkanlılık/utangaçlık ve tepkisellik özellikleri arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunurken ritmiklik mizaç özelliği ile negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.

Duygu düzenleme becerileri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Mizaç özellikleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile sıcakkanlılık / utangaçlık mizaç özellikleri arasında anlamlı fark bulunmuştur.Bu fark, demokratik ile otoriter ,otoriter ile izin verici ve izin verici ile aşırı koruyucu grupların ÇKMÖ Sıcakkanlılık/Utangaçlık puanları arasındaki farklardan kaynaklanmıştır.

Cinsiyetlerine göre incelendiğinde , çocukların duygu düzenleme toplam puanı ile duygu düzenleme kontrol puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca değişkenlik / olumsuzluk puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Yaşlarına göre incelendiğinde, çocukların yaşları ile duygu düzenleme toplam puanı , duygu düzenleme kontrol puanı ve değişkenlik / olumsuzluk puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Cinsiyetlerine göre mizaç özellikleri incelendiğinde ise ritmiklik , sebatkarlık , sıcakkanlılık/ utangaçlık ve tepkisellik mizaç özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Yaşları ile mizaç özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde ise ritmiklik,sebatkarlık,tepkisellik ve sıcakkanlılık/ utangaçlık mizaç özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Duygu Düzenleme, Ebeveyn Tutumu, Mizaç, Okul Öncesi Dönem.

ABSTRACT

GÖK, Betül, *Examining The Relationship Between The Emotional Regulation Skills Of Children Aged 3-6 And Their Temperament Characteristics And Parental Attitudes*, Master's Thesis, Nevşehir, 2024.

This research aimed to investigate the relationship between the emotional regulation skills of children aged 3-6 and their temperament characteristics and parental attitudes. The study group of the research includes 106 children between the ages of 3-6.

Emotion Regulation Scale (EDS), Parental Attitude Scale (ETS), Brief Temperament Scale for Children (CCMS) and Demographic evaluation form were used as data collection tools in the study.

While there was a positive, statistically significant relationship between the lack of emotional regulation and the temperament characteristics of warmth/shyness and reactivity of the children participating in the study, a negative, statistically significant relationship was found between the temperament characteristics of rhythmicity. While there was a positive, statistically significant relationship between emotion regulation skills and the characteristics of warmth/shyness and reactivity, a negative, statistically significant relationship was found with the temperament trait of rhythmicity.

When the relationship between emotion regulation skills and parental attitudes was examined, no statistically significant relationship was found.

When the relationship between temperament characteristics and parental attitudes was examined, a significant difference was found between the overprotective parental attitude and the warm-heartedness/shyness temperament characteristics. This difference resulted from the differences between the MCMS Warmth/Shyness scores of the democratic and authoritarian, authoritarian and permissive, and permissive and overprotective groups.

When examined according to gender, no statistically significant relationship was found between the children's total emotion regulation score and emotion regulation control score. Additionally, a statistically significant relationship was found between variability/negativity scores.

When examined according to their ages, no statistically significant relationship was found between the children's ages and their total emotion regulation score, emotion regulation control score, and lability/negativity scores.

When temperament characteristics were examined according to gender, no statistically significant difference was found between the temperament characteristics of rhythmicity, perseverance, warmth/shyness and reactivity.

When the relationship between their age and temperament characteristics was examined, no statistically significant relationship was found between the temperament characteristics of rhythmicity, persistence, reactivity and warmth/shyness.

Keywords: Emotion Regulation, Parental Attitude, Temperament, Preschool Period.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM.....	6
GENEL BİLGİLER.....	6
1.1. Duygunun Tanımı ve Önemi	6
1.2. Duygusal Farkındalık.....	7
1.3. Duygu Düzenleme Kavramı	8
1.4. Duygu Düzenleme Stratejileri	10
1.5. Duygu Düzenleme Gelişimine Etki Eden Faktörler	12
1.6. Erken Çocuklukta Duygu Düzenlemenin Gelişimi	15
1.7. Mizaç.....	17
1.7.1. Mizaç Türleri	18
1.7.2. Mizacın Gelişimi ile İlgili Kuramlar	20
1.8. Ebeveyn Tutumları.....	21
1.8.1. Otoriter Tutum	22
1.8.2. İzin Verici Tutum.....	23
1.8.3. Demokratik Tutum.....	24
1.8.4. Aşırı Koruyucu Tutum.....	25
1.8.5. İhmalkar Tutum	25
1.9. Duygu Düzenleme ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişki.....	26
1.10. Duygu Düzenleme ve Mizaç İlişkisi	28
1.11. Ebeveyn Tutumları ile Çocuğun Duygu Düzenleme Becerisi Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Ulusal Ve Uluslararası Çalışmalar.....	30
2.BÖLÜM.....	31

GEREÇ VE YÖNTEM.....	31
2.1.Araştırmanın Türü.....	31
2.2. Araştırmanın Yeri ve Tarihi	31
2.3. Araştırmanın Çalışma Grubu	31
2.4. Araştırmanın Etik Yönü	32
2.5. Veri Toplama Araçları.....	32
2.5.1. Demografik Bilgi Formu	33
2.5.2. Duygu Düzenleme Ölçeği.....	33
2.5.3. Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği (ÇKMÖ).....	34
2.5.4. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ).....	34
3.BÖLÜM.....	37
BULGULAR.....	37
4.BÖLÜM.....	44
TARTIŞMA	44
SONUÇ.....	50
KAYNAKÇA	53
EK-1. ORİJİNALLİK RAPORU.....	74
EK-2.ETİK KURUL İZİN FORMU	75
EK-3. PEDIATRİK AİLE GÖRÜŞME FORMU	76
EK-4. DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ.....	81
EK-5. ÇOCUKLAR İÇİN KISA MİZAÇ ÖLÇEĞİ.....	86
EK-6. EBEVEYN TUTUM ÖLÇEĞİ	100

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Araştırmada yer alan katılımcıların demografik bilgileri	31
Tablo 2. DDÖ ve ÇKMÖ Puanlarının Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları	37
Tablo 3. DDÖ ve ETÖ Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları	39
Tablo 4. ÇKMÖ ve ETÖ Puanlarının Analyze of Variance ANOVA Testine sonuçları	40
Tablo 5. Çocukların Cinsiyetine göre DDÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları	41
Tablo 6. Çocukların Yaşlarına göre DDÖ Puanlarının Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları	42
Tablo 7. Çocukların Cinsiyetlerine göre ÇKMÖ Puanlarının Independent Samples T Testi Sonuçları	42
Tablo 8. Çocukların Yaşlarına göre ÇKMÖ Puanlarının Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları	43

GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlıktır ve çevresindeki herkesle olumlu ya da olumsuz birçok iletişim döngüsü kurar ve hayatını bu şekilde idame ettirir. Olumlu duygular insanların psikolojik iyi oluşunu ve refahını artırırken olumsuz duygular ise insanların genel refahını düşürerek yaşam kalitesini azaltıcı etkide bulunur. Bu sebeple bireylerin duygularını fark ederek uygun yollarla ifade etmeyi öğrenmesi büyük önem taşır (İlgar & Akbaba, 2017).

Okul öncesi dönem yaşamın temelidir ve öğrenme hızının çok yüksek olduğu bir süreçtir (Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013). Okul öncesi dönemde olan çocukların bilişsel, bedensel, dil, sosyal, duygusal gelişimi önemli ölçüde etkilenir. Erken çocukluk döneminde edinilen davranışlar bireyin yetişkinlik döneminde de sahip olduğu inanç, tutum, değer ve kişilik özelliklerini şekillendirir (Kandır ve Alpan, 2008). Erken çocuklukta duygusal ya da davranışsal sorunlar görülme oranı %10 ile %15 arasındadır (Rescorla ve ark., 2007; Erol, Şimşek, Öner ve Munir, 2005). Okul öncesi dönemde yaşanan duygu düzenleme sorunları ileriki dönemlerde de sosyal problemlere yol açmaktadır (Arı ve Yaban, 2016; Eisenberg, Cumberland ve Spinrad, 1998).

Duygu, bireyin yaşamına anlam katan, bireye canlılık veren, yaşam deneyimlerini zenginleştirerek insanı insan yapan özelliklerden biri olarak ifade edilmektedir (Shahbaa, Alvani, Zahedi ve Memarzadeh, 2014). İnsanlar duyguları sayesinde kendilerini ifade edebilir ve diğer insanlar tarafından anlaşılabilir. Olay ya da durum karşısında hissedilen ortak duygular benzer deneyimi olan insanları bir araya getirir (Tarhan, 2018). Bireyin hissettiği duygular yaşama uyum sağlamasına yardımcı olur. Duygu düzenleme kavramı da bireyin bu duyguları etkili kullanabilmesi, olumlu duyguları devam ettirebilmesi ve olumsuz duyguların yarattığı istenmeyen etkileri azaltabilmesi şeklinde kavramsallaşmıştır (Bozkurt-Yükçü, 2017)

Duygu düzenleme süreci insanların yaşadığı duyguları adlandırması, bu duyguların ne tarz bir davranışa yol açtığını ve duyguları nasıl yaşadığını fark etmesi ve

genel olarak duygulara yüklediği anlamı ifade eden bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Erdemir-Yeşiltaş, 2020). Duygular çok bileşenli süreçler olduğundan duygu düzenleme süreçleri de kontrollü ya da otomatik, bilinçli ya da bilinçsiz şekilde gerçekleşebilir (Gross, 1998). Duyguların kişilerin kontrolü altında olması ve onlar tarafından düzenlenmesi, duygusal görevlerin sağlıklı biçimde yönetilmesinde ve dolayısıyla yaşamın daha kaliteli hale gelmesinde önemli bir role sahiptir (Elevli, 2020) Sadece bir duygu kontrolü değil aynı zamanda sosyal ilişkilerde duyguyu gerektiği kadar yansıtma veya saklama gibi noktaları da kapsamaktadır (Walden ve Smith, 1997’den aktaran Mestci, 2021). Duygu düzenlemede süreçlerinde yaşanan sorunlar bireyin günlük yaşamında birtakım problemlere yol açabilmektedir. Bu sebeple sahip olunan duygunun uygun yoğunlukta ve sürede düzenlenebilmesi önem taşımaktadır (Gross ve Thompson, 2007). Genel kanının aksine, duygu düzenleme süreçleri olumsuz duygular kadar olumlu duyguların da düzenlenmesi sürecini kapsamaktadır. Duygu düzenleme sürecinde bireyin sahip olduğu duyguların yoğunluğu uygun şekilde ayarlanabilir, gerektiğinde bu yoğunluk azaltılıp yükseltilebilir. Yani bireyin hali hazırda yaşadığı duyguların yoğunluğunu değiştirmesi ya da yeni deneyimlediği duygular için uygun tepkileri oluşturmaları duygu düzenleme sürecinin parçasıdır (Ochsner ve Gross, 2005).

Çocuklar için duygusal düzenleme çocuğun sergilemiş ya da tecrübe etmiş olduğu duygulara ilişkin bir kontrol sistemi olarak adlandırılabilir (Webster Stratton’dan aktaran Köksal Akyol, 2017).Çocuklarda duygu düzenleme becerilerinin gelişmesi, akranları tarafından kabul gören, okul başarısını yakalayan ve toplumsal yaşama uyum sağlayan çocuklar olabilmelerinde büyük bir öneme sahiptir (Mestci, 2021). Duygularını etkili bir şekilde düzenleyebilen çocuklar, sosyal hedefleri ve motivasyonları hakkında eleştirel düşünebilmekte, uygun davranışsal yanıtları seçebilmekte ve sonraki hedeflerine ulaşmak için harekete geçebilmektedir (Eisenberg vd., 1993; Smith’ten aktaran Blair vd., 2016) Özellikle okul öncesi dönemde çocuk mutsuzluğunu, öfkesini saldırgan davranışlar yansıtmak yerine bunları kontrol altında tutup sözcükler yoluyla ifadeye çevirebilirse, çevresi ile olumlu etkileşim kurabilir (Mestci, 2021).

Erken çocukluk dönemindeki önemli gelişim görevlerinden biri de duygu düzenleme becerilerinin kazanılmasıdır. Bu dönemin başarıyla tamamlanması için

duygu düzenleme becerilerinin kazanımı da önem taşımaktadır (Macklem, 2007). Bunun sebebi bu becerilerin çocukların sosyal gelişimini, arkadaşlarıyla olan ilişkilerini ve okuldaki performansını da olumlu etkilemesidir (Bronson, 2000). Duygu düzenleme becerileri kazanılmadığında sosyal gelişimi olumsuz yönde etkileyerek çocukların sosyalleşmede yetersiz olmasına, agresyona ve davranış sorunlarına yol açmaktadır (Fabes ve Eisenberg, 1992).

Duygu düzenleme becerilerinin kazanılması hem içsel hem de dışsal faktörlerden etkilenmektedir (Fox ve Calkins, 2003). Mizaç faktörü bu unsurlardan biridir (Southam-Gerow, 2014). Mizaç, bireyin çevresindeki uyarıcılara nasıl tepki verdiğini ve bu tepkileri düzenleme becerisini ifade eden bir kavramdır (Caspi ve Shiner, 2006; Nigg, 2006). Mizaç, bireyin çevresiyle etkileşimini belirler ve kişilik özelliklerini şekillendirir (McCrae ve Costa, 1987). Duygusal hayatımızın temelinde mizaç önemli rol oynar. Bireyin gelişimi boyunca takip edilen ve doğuştan gelen bir yönelimdir. Biyolojik temelli bireysel farklılıklar olarak da görülen mizaç, kişilerin toplumsal etkileşim ve duygusal sağlıklarını etkilemektedir (Trawick-Smith, 2014, s. 184). Çocukların özellikle sosyal ve duygusal gelişiminde önemli katkılara sahip olan mizaç, aile, okul ve daha geniş çevrede çocuğun yaşama ne kadar uyum sağladıkları ile ilgili de uzun vadeli etkilere sahiptir (Prior, Sanson, Smart ve Oberklaid, 2000). Ayrıca erken çocukluk döneminde, çocukların ilkokulda gösterebilecekleri akademik başarıyı yordamada (Nelson, Martin, Hodge, Havill ve Kamphaus, 1999; Bryce vd., 2018), müzakere yapma, analitik düşünme, sorunlara çözüm üretme, paylaşma, yardım etme gibi uygun prososyal davranış sergileme, akran kabulü ve okula uyum gibi olumlu sosyal becerilere kadar pek çok alanda mizacın etkisinin bulunduğu söylenebilir (Gleason vd., 2005; Rudasill, 2001; Rudasill ve Konald, 2008; Sanson vd.'den aktaran Acar, 2013). Kısacası mizaç, erken çocukluk döneminde sosyal etkileşimi, davranışları ve duygusal düzenlemeyi etkileyen bir özelliktir (Eisenberg, Fabes, Guthrie ve Raiser, 2000). Nasıl ki her birey yaratılış gereği farklı kişilik özelliklerinde ise mizaçta insandan insana farklılık gösteren bir kavramdır. Örneğin mizacı gereği hayal kırıklığına daha yatkın olan çocukların duygusal olaylara vermiş olduğu tepki daha yoğun ve duygusaldır. Bu durumun aksine mizacı gereği daha dışa dönük, sevecen ve iletişim becerileri iyi olan çocukların hayatlarında karşılaştıkları sorunlara verdiği tepki daha normal ve çözüm

odaklıdır. Mizaç, genellikle kalıtsal ve biyolojik kökenlere sahiptir. Araştırmalar, genetik faktörlerin mizacın gelişiminde önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Plomin ve Rende, 1991; Saudino, 2005). Ancak, mizaç üzerinde çevresel faktörler de etkili olabilir. Buna örnek olarak, çocukluktaki olumsuz çevresel koşulların ve travmatik deneyimlerin mizaç üzerinde etkisi gösterilebilir (Caspi ve arkadaşları 2003; Wachs ve Bates, 2001). Mizaç, bireyin duygusal tepkilerini ve davranışlarını etkileyerek sosyal etkileşimlerini de şekillendirir. Farklı mizaç özelliklerine sahip bireyler, çevreleriyle farklı şekillerde etkileşime girer ve bu etkileşimlerin sonucunda farklı deneyimler yaşarlar (Larsen ve Buss, 2005)

Aile çocukların doğduğu andan itibaren anne ve babasını kendisine rol model aldığı toplumun en küçük birimidir. Ailede yer alan bireylerin her birinin aile içinde ve toplum içinde üzerine düşen görevleri vardır. Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları çocukların gelişimlerini etkiler. Ebeveyn tutumları, çocuğun benlik algısını şekillendirir, özgüvenini etkiler ve çocuğun gelecekteki ilişkilerini, davranışlarını ve başarısını belirleyebilir (Baumrind, 1991). Ebeveyn tutumları, çocuğun ihtiyaçlarına nasıl yanıt verildiğini ve disiplin yaklaşımını içerir. Bu tutumlar, çocuğun duygusal güvenliğini, özerklik duygusunu ve sosyal becerilerini etkileyebilir. Örneğin, sıcak ve sevgi dolu bir ortamda büyüyen çocuklar, duygusal açıdan daha sağlıklı olabilirken, aşırı kontrol ve baskıyla büyüyen çocuklar özgüven sorunları yaşayabilir (Grolnick ve Ryan, 1989). Ebeveyn tutumları toplumsal yapı ve kültürden de etkilenebilir. Her ailede kendine özgü ebeveyn tutumları ve kültür yapısı görülebilir. Kimi toplumda her birey kendi özerkliğini kabul eder ve hayatını bu şekilde devam ettirir. Bazı ailelerde ise ailedeki bireylerin birbirlerine olan tutumu ve bağı önemli sayılır ve buna vurgu yapılır. Bu yüzden ebeveyn tutumlarını anlamak ve daha sağlıklı değerlendirmek için toplumun kültürel yapısına da dikkat çekmek gerekir.

Alanyazına bakıldığında mizaç, ebeveyn tutumları ve duygu düzenleme becerileri hakkında araştırmalar mevcuttur. Fakat okul öncesi olup daha geniş yaş aralığında mizaç özellikleri ile ebeveyn tutumları ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sayısı sınırlıdır. Bu çalışmada amaç 3-6 yaş aralığındaki

çocukların duygu düzenleme becerilerinin mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiye bakmaktır.

Araştırmanın Amacı

3-6 yaş aralığındaki çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmaktadır.

1. 3-6 yaş aralığındaki çocukların duygu düzenleme becerileri ile ebeveyn tutumları arasında ilişki var mıdır?
2. 3-6 yaş aralığındaki çocukların mizaç özellikleri ile ebeveyn tutumları arasında ilişki var mıdır ?
3. 3-6 yaş aralığındaki çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri arasında ilişki var mıdır?
4. 3-6 yaş aralığındaki çocukların, cinsiyetlerine göre, duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı biçimde farklılık var mıdır?
5. 3-6 yaş aralığındaki çocukların, yaşlarına göre, duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı biçimde farklılık var mıdır?
6. 3-6 yaş aralığındaki çocukların, cinsiyetlerine göre, mizaç özellikleri arasında anlamlı biçimde farklılık var mıdır?
7. 3-6 yaş aralığındaki çocukların, yaşlarına göre, mizaç özellikleri arasında anlamlı biçimde farklılık var mıdır?

1.BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. Duygunun Tanımı ve Önemi

Bireyler duygu kavramına ilişkin bilgi sahibi olsa da duygunun çok çeşitli tepkileri ifade ediyor oluşu bu kavramın tam olarak tanımlanmasını zorlaştırmaktadır (Werner ve Gross, 2009). Duygu kavramı, TDK tarafından “belirli nesne, olay veya bireylerin, insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim” şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2022). Sekizkardeş, (2021) ise “karşılaşılan fırsatlara ve zorluklara, uyum sağlayan tepkiler vermeyi düzenleyen, biyolojik temelli yanıtlar” olarak ifade etmektedir. Matsumoto ve Hwang (2013) ise en genel haliyle duyguların olaylar karşısında verilen biyolojik, psikolojik ve sosyal tepkiler olduğunu ileri sürmektedir (Akt. Yumuşak, 2019). Shahbaa ve diğerleri (2014), duygunun insanların hayatını zenginleştiren ve insana canlılık veren bir özellik olduğunu belirtmişlerdir. İnsanların davranışları ve aldıkları kararlar üzerinde düşüncelerden çok duyguların etkili olduğu bilinmektedir (Ersan, 2017). İnsanları bir araya getiren duygular, bireylerin kendini ifade etmesi ve diğer bireyler tarafından anlaşılması için gerekli bir özelliktir (Santrock, 2015; Tarhan, 2018). Duyguyu meydana getiren bazı bileşenler vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: bilişsel değerlendirme, eylemsel eğilimler, fizyolojik tepkiler (Karakoyun, 2018; Moyal, Henik ve Anholt, 2014). Duyguların gelişimi bebeklik döneminden itibaren kademeli olarak gerçekleşir. Yaşamın henüz ilk dönemlerinde beynin amigdala ve beyin sapı gibi kısımları gelişerek bebeklerde heyecan, öfke ve sıkıntı gibi birtakım duyguların görülmesini sağlar. Zaman içinde beynin frontal bölgesinde yaşanan gelişimle beraber bebekler duygularını düzenleme becerilerini kazanmaya başlar.

Yapı gereği insanlar duygusal varlıklardır. Normal gelişim gösteren insanlar, bazı temel duygulara ortak olarak sahiptirler. Bununla birlikte, bireyin yaşamı boyunca kurduğu ilişkiler ve yaşadığı kültür de duygular üzerinde önemli ölçüde etkilidir (Işık, 2016). Duyguların insanın hayatında farklı işlevleri bulunur. Bu işlevlerden en önemlisi

bireyin yaşama uyum sağlayarak yaşamını sürdürmesini desteklemesidir. Davranışları kontrol etmede, sürdürmede ve motivasyon üzerinde duygular etkilidir. (Izard, 2007; Kuzucu, 2016; İnceman, 2017; Kayhan-Aktürk, 2015). İnsanlar herhangi bir şeyin kendisi için önemini değerlendirirken duyguları tarafından yönlendirilir (Karataş, 2016; İnceman, 2017; Akbaba, 2017). Buna ek olarak duygular, yaşam deneyimini ilgi çekici hale getirerek hayattan keyif almayı da sağlar (Karataş, 2016). Duygular insan ilişkilerinde de etkilidir. Diğer insanların nasıl hissettiğini ve davranışlarının altında yatan sebepleri duygular sayesinde anlamak kolaylaşır. Duyguların verdiği ipuçları bireyin yaşamından ne ölçüde memnun olduğunu anlamaya olanak tanır. Çünkü duygular bireyin algıları üzerinde de etkilidir ve olumlu duygulara sahip birinin olumlu algı ve tutumlara sahip olması beklenir (Karataş, 2016; İnceman, 2017).

Duyguları temelde olumlu duygular ve olumsuz duygular olarak ayırmak mümkündür (İnceman, 2017; Cingöz, 2018). Olumlu duygular bireyin hayattan keyif almasını sağlayan güven, mutluluk, ilgi ve canlılık gibi duyguları; olumsuz duygular ise bireye istenmeyen deneyimler yaşatan korku, nefret, üzüntü, öfke, suçluluk gibi hoş olmayan duyguları ifade etmektedir (Cingöz, 2018). Evrensel olan ve yaşanan kültürden bağımsız olarak tüm insanlarda bulunan birtakım duygular vardır. Bu duyguların insanlık tarihinde uzun bir geçmişi vardır. Mutluluk, üzüntü, şaşkınlık, ilgi, öfke, korku, sevgi ve tikslenme duyguları insanlarda evrensel olarak bulunur (Berk, 2013; Tarhan, 2018).

1.2. Duygusal Farkındalık

Birey, ancak kendi duygularının farkına vardığı sürece diğer bireylerin de duygularını anlayabilir ve bu duygulara tepki gösterebilir (Knight ve Modi, 2016). İnsanların sahip olduğu duyguları yüz ifadesi gibi birtakım görsel ipuçlarını kullanıp yorumlayarak anlamlandırma sürecine duygusal farkındalık denir. Duygusal farkındalık becerisi, bilişsel yetilerin de artmasıyla birlikte okul öncesi dönemde gelişmektedir. Çocuklar bu dönemde diğerlerinin duygularını fark etme ve durumların ortaya çıkarabileceği duyguları anlama becerisini kazanırlar (Gallese, 2003). Yüz ifadeleri, duyguların ifade edilmesinde yaşamın ilk dönemlerinden itibaren kullanılır ve bu özellik

bireye doğuştan gelir. Ancak bu özelliğin gelişmesi için öğrenme ve olgunlaşma gereklidir (Işık, 2016)

Duygu farkındalığı, “Mindfulness” tabanlı yaklaşımlarla ilişkilendirilir. “Mindfulness”, dikkatli bir farkındalık durumu olarak tanımlanır ve duygu farkındalığı da bu dikkatli farkındalığın duygusal boyutunu içerir (Kabat-Zinn, 2003). Farkındalık, meditasyon ve diğer pratikler yoluyla geliştirilebilir ve kişinin duygusal deneyimlerine daha açık, kabul edici ve anlayışlı bir şekilde yaklaşmasını sağlar (Shapiro ve arkadaşları 2006).

Duygu farkındalığı karşılıklı ilişkilerde daha sağlam adımlar atılmasına yardımcı olur. Duygularının farkında olan bireylerin yaşadıkları olumsuz duyguları yönetebilmesi daha kolaydır. Bu bireyler aynı zamanda olumlu duygusal deneyimleri daha fazla yaşarlar. Bu sayede daha yüksek özsaygıya sahip olup sosyal ve dışa dönük bireyler olarak gelişirler (Kuzucu, 2016). Araştırmalar, duygu farkındalığına sahip bireylerin daha düşük düzeylerde depresyon, anksiyete ve stres yaşadığını göstermektedir (Baer ve arkadaşları 2008). Duygusal deneyimlere daha farkındalıkla yaklaşan kişiler, negatif duyguları daha etkili bir şekilde yönetebilir ve olumlu duyguları daha fazla deneyimler (Arch & Craske, 2006).

1.3. Duygu Düzenleme Kavramı

Duygu düzenleme; bireyin yaşadığı duyguları, bu duyguları ifade ediş biçimini ve bu duyguları ne şekilde yöneteceğini inceleyen bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Gross, 1998). Duygusal düzenleme, bir duygusal yeterlik unsurudur (Gürgah-Oğul, 2014). Günlük hayatta olumlu veya olumsuz birçok duygu ile karşılaşırız. Bu duyguların yoğunluğu ve sıklığı ortama ve duruma göre değişir. Duyguların dengesizleştğinde bu duyguların düzenlenmesi ve yönetilmesi gerekliliği doğar. Bireyin yaşadığı olay ve durumlar karşısında var olan duygularını kontrol etmesi, yönetmesi, uygun davranışları seçmesi, duygusal dengeye ulaşması durumu duygu düzenleme sürecini ifade eder. Duygu düzenleme, yaşamın ilk zamanlarından itibaren ortaya çıkar. Bebekler gülerken ya da ağlayarak mutlu olduklarını veya sıkıntılı

olduklarını anlatmaya çalışırlar (Işık ve Turan, 2015). Duygu düzenleme becerisi bebeklerde ilk aylardan beri görülür. Bu beceri, gelişimsel süreçte kademeli olarak ilerler. Zamanla bireyler yaşadıkları duygunun tepkisini ayarlar, yoğunluğunu ya da süresini düzenler (Santrock, 2015). Erken dönemde bu becerilerin kazanılmaması ya da sağlıklı şekilde gelişmesi ileriki dönemlerde sorunlara yol açabilmektedir (Ural, Güven, Sezer, Efe-Azkeskin ve Yılmaz, 2015). Dilin de gelişmesiyle beraber iki yaşından itibaren çocuklar duygularını sözel olarak ifade etmeye başlar ve kontrol etmeye çalışır (Berk, 2013). Egonun gelişimi bile beraber üç yaşından sonra bireyler istediklerini alma, istemediklerini yapmama eğilimindedir. Bu dönemde çocuklarda görülen inatçılık, onun duygularını da fark etmeyi sağlar (Işık ve Turan, 2015).

Duygu düzenleme süreçleri bireylerin hayattaki amaçlarına erişmesinde, sosyal yaşama adapte olmasında önemli olan duygusal uyarılmanın gerçekleşmesi, devam ettirilmesi ve yönetilmesi sürecidir (Cole, Martin ve Dennis, 2004). Duygu düzenlemenin gerçekleşmesinde etkili olan fizyolojik, bilişsel ve davranışsal süreçler bulunmaktadır (Eisenberg ve Spinhard, 2004; Arı ve Yaban, 2016). Planlanmış, bilinçli bir çaba ile bireylerin duygu düzenleme süreçlerini kontrol edebileceği bazı uzmanlar tarafından belirtilmektedir (Işık ve Turan, 2015). Ancak bazı uzmanlara göre ise duygusal düzenleme süreçleri otomatik olarak, çabasız gerçekleşir ve duygusal tepkileri yok etmez (Koole, 2009). Ayrıca duygusal tepkilerin izlenmesi, değerlendirilmesi ve değiştirilmesinden sorumlu olan dışsal ve içsel birtakım süreçleri de içermektedir (Morris vd., 2011; Thompson, 1994). Bu bağlamda içsel süreçler bireylerin psikolojik durumundan, kişilik ve mizaç özelliklerinden etkilenirken, dışsal süreçler özellikle erken çocuklukta sosyal çevreden ve bakım veren kişilerden etkilenmektedir (Arslan Özkılıç, 2021). Etkin duygu düzenleme becerilerinin bireylerin psikolojik refahı üzerinde önemli bir etkisi bulunur (Yiğit ve Guzey Yiğit, 2017). Çünkü bireylerin iyi oluşları ile duyguları arasında ayrılmaz bir bağ mevcuttur (Gross, 2002). Bu alanda yapılan araştırmaların sonuçları duygu düzenleme becerisine sahip bireylerin, psikolojik sağlıklarının ve iyi oluşlarının olumlu etkilendiğini destekler niteliktedir (Gross ve John, 2003; Öztürk, 2019).

Duygu düzenleme becerisinin gelişimi sosyal ilişkileri de etkiler. Genel olarak duygu düzenleme becerisi iyi olan kişiler yaşadıkları olumsuz deneyimlerle daha rahat başa çıkarken duygu düzenleme becerisi kötü olan kişiler ise daima huzursuzlukla mücadele eder.

Duygu düzenleme becerisine sahip bireyler; iyi oluşu yüksek, sosyal becerilerde başarılı, yaşamdaki olumsuz durumlarla baş edebilen ve sağlıklı kişilerdir (Öztürk, 2019). Bu sebeple annelerin iyi durumda olan duygu düzenleme becerileri dolaylı yoldan yetiştirdiği çocuklarının da duygu düzenleme becerilerinin iyi olmasını ve iyi oluş düzeylerinin etkilenebileceğini göstermektedir. Duygu düzenleme, bireylerin olumlu tepkiler ortaya koymasını amaçlar. Olumsuz duyguların ortadan kaldırılması duygu düzenlemenin amacı değildir. Ayrıca duygu düzenleme, bireylerin farklı ve dinamik ortam gereksinimlerine uyum sağlayarak uygun tepkiler geliştirebilmesi, tepkilerini optimize etmesi amacını taşır (Aldao, 2013). Duygu düzenlemede iki ayrı süreç vardır. Bunlardan ilki hissedilen duygunun etkisinin azaltılarak bastırılmasıdır. Diğer süreç ise hissedilen duygunun açığa çıkartılarak yeniden değerlendirilmesidir. Bu süreç içerisinde olumlu veya olumsuz duygular anlaşılabilir ve bireylerin yaşamlarındaki etkisinin azaltılması amaçlanmaktadır (Özkan Z.E., 2021). Çünkü bireyin olumlu ya da olumsuz duygularını ifade ederken sorun yaşaması, onları fiziksel ve ruhsal yönden de olumsuz etkileyebilmektedir (Kaya, 2021). Bu bağlamda bireyin duygu düzenleme sürecinde kullanacağı duygu düzenleme stratejileri önemli bir yol gösterici olacaktır.

1.4. Duygu Düzenleme Stratejileri

Duygu düzenleme, bireylerin kendi duygularını etkileyebilme yeteneği olarak kabul edilmektedir (Rutherford, Wallace, Laurent ve Mayes, 2015). Psikoloji üzerine yapılan araştırmalar bu kavrama odaklanmıştır ve günümüzde yetişkin literatüründe de çocuk literatüründe de bu kavramın gelişimi sürmektedir (Gross, 1998). Araştırmacılar duygu düzenleme kavramını kapsamlı bir şekilde açıklarken farklı yöntem veya bileşenler kullanmıştır. Gross duygu düzenlemeyi bir model çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde açıklamıştır. Gratz ve Roemer (2004) ise; duygu düzenleme kavramının

kapsamlı bir şekilde açıklanabilmesinde bazı bileşenlerin olduğunu öne sürmektedir. Bu bileşenler; bireylerin duygularının farkında olması ve duygularını anlaması, duygularını kabul etmesi, dürtüsel davranışlarını kontrol edebilmesi, olumsuz duyguları yaşarken istenilen amaca uygun davranabilme yeteneği, duygusal tepkilerini değiştirebilmek için uygun stratejileri kullanabilme becerilerini içermektedir (Gratz ve Roemer, 2004).

Bireyler çeşitli duygularını kontrol altına alarak tepkilerini ayarlayabilmek adına birtakım stratejilere başvururlar (Bosse, Pontier ve Treur, 2007). Literatürde duygu düzenleme ile ilgili farklı stratejilerden bahsedilmiştir (Gross, 1998). Genel olarak duygu düzenleme stratejileri ikiye ayrılmaktadır: öncül odaklı strateji ve yanıt odaklı strateji (Güven, 2018). Öncül odaklı stratejiler bireyin henüz fizyolojik ve davranışsal tepkileri değişmeden, duygusal tepki eğilimleri aktif hale gelmeden önce yapılır. Yanıt odaklı stratejiler ise bireylerde bir duygu ve tepki eğilimi oluşuktan sonra yapılır (Gross, 1998; Gross, 2001; Gross ve John, 2003; Gross, 2007). Yani başka bir deyişle öncül odaklı stratejiler duygu üzerinde henüz duygu ortaya çıkmadan yapılırken, yanıt odaklı stratejiler önceden ortaya çıkmış duygunun yönetilmesi ile ilgilidir (Yurtsever, 2014). Gross (1998), duygu düzenleme sürecini beş ayrı başlıkta incelemiştir. Bunlar; durumun seçimi, durum değiştirilmesi, dikkatin yayılması, bilişsel değişim ve tepkilerin ayarlanmasıdır (Gross, 1998; Gross, 2007). Bu beş basamaktan tepkilerin ayarlanması yanıt odaklı bir stratejiyken diğerleri öncül odaklı stratejilerdir (Akan, 2014).

Duygu düzenleme stratejileri , bebeklik döneminde bakım veren ebeveyni ile arasındaki etkileşim ile başlamaktadır. Bireyin gelişim süreci bu stratejileri etkilemektedir ve gelişimsel süreçte duygu düzenleme stratejileri farklılık gösterebilmektedir. Örneğin yetişkinlerde karşılaştıkları zorluklara ile mücadele kısmında başvurdukları içsel süreçler farklılık gösterebilir. bireyin kendisi ve çevresi ile duygularının farkında olup duygularını düzenlemesi de dışsal süreçler olarak sınıflandırılmaktadır. Gelişimsel süreç içerisinde yaşanan aksaklık ise bu becerinin gelişiminde olumsuz etkilere sebep olabilir. Fakat duygu düzenleme stratejileri yaşam boyu gelişime açıktır (Konuk, 2021). Bireylerin duygu düzenleme süreçlerini başarılı yürütememesi, duygu düzenleme güçlüklerine neden olmaktadır.

1.5. Duygu Düzenleme Gelişimine Etki Eden Faktörler

Duygu düzenleme bireylerin yaşadıkları olaylar karşısında kendi duygularını kontrol altında tutmasıdır. Duygu düzenleme gelişimine etki eden faktörler şu şekilde sıralanabilir.

Cinsiyet ,duygusal zeka faktörlerinde de bireysel farklılıkları oluşturur. Feminenlik ya da maskülenlik ve bunların dışavurumu duygusal zeka ile ilişkilendirilir. Duygu düzenleme becerilerinin temelinde de duygusal zeka yatar. Duygu düzenleme stratejileri ile ilgili yapılan çalışmalarda cinsiyetin de rolü olduğu kanıtlanmıştır. Yapılan bazı çalışmalarda kadınların genellikle olumsuz ve depresif duygular karşısında ruminasyon stratejisini uyguladıkları, öfkeye karşı ise dikkat dağıtma stratejisini kullandıkları ifade edilmiştir (Rusting ve Nolen-Hoeksema, 1998). Erkeklerin ise kadınlarla karşılaştırıldığında ifade etme, problem çözme, dışa vurma ya da bastırma gibi duygu düzenleme stratejilerini daha fazla kullandıkları görülmüştür. Bununla birlikte erkeklerin kaçınma ve dikkat dağıtma stratejilerini de uyguladıkları belirlenmiştir (Gross ve John, 2003).

Kültür,duygu düzenleme becerilerini birçok yönden etkiler. Kültürel yapıların farklı olması olaylara karşı farklı duygu düzenleme becerileri geliştirir. Buna örnek olarak Asya kültüründe ruhsal acıların dışarıya yansıtılmasının hoş karşılanmaması nedeniyle duygusal acının fiziksel acı gibi dışarıdan gözlemlenebilir olmaması gösterilebilir (Southam-Gerow 2014).

Beyin, duygu düzenleme becerilerinde beyindeki yapılarında etkili görev aldığı bilinmektedir. Amigdala ,hipokampus ve prefrontal korteks gibi bazı beyinsel yapıların duygu düzenleme becerilerine önemli ölçüde katkı sağladığı bilinmektedir.

Annelerin doğum sonrası yaşadığı depresyon ile ilgili yapılan çalışmalarda duygu düzenleme becerilerinin annenin bebeği kabullenmesi ve sağlıklı bir bağlanma sürecinin geliştirilmesi ile ilişkili olduğu görülmüştür (Ecirli ve Ogelman, 2015). Çocukların duygu düzenleme stratejileri ebeveynleri ile arasındaki bağ ile ilişkili olduğu için bağın

sağlam olması çocukların duygu düznelme becerilerinde o denli iyi olduğunu gösterebilir.

Bilişsel gelişim, bilişsel süreçler ve bilişsel gelişim de duygu düzenlemesi sürecinde önemli rol oynamaktadır (Garnefski, Kraaij ve Spinhoven, 2001). Duygu düzenleme becerileri, zihinsel gelişimde yaşanan bireysel farklılıklardan etkilenir (Joorman, Yoon ve Siemer, 2010).

Dil gelişimi, çocuklarda duygu düzenleme becerisi üzerinde dil gelişiminin önemli etkileri vardır. Duygularımızı sözel dil ile ifade ederiz. Dil gelişiminin iyi olması duygularımızı daha rahat ifade etme konusunda bize yardımcı olur. İçinde bulunulan sosyal çevre, çocukların duygularını nasıl yöneteceklerine dair sözel ipuçları sağlayarak model olur (Gross ve Munoz, 1995)

Annenin kullandığı stratejiler, çocuğun birincil bakım vereni olarak anneler gelişim dönemi boyunca uyguladıkları duygu düzenleme becerileri ile çocuklara örnek olurlar. Çocuklar bu duygu düzenleme stratejilerini ilerleyen yaşlarda aşamalı olarak benimsemeye başlarlar (Spinrad vd. , 2004). Annelerin en sık kullandığı stratejiler arasında; modelleme, dikkati dağıtma, çevre kontrolü, güçlendirme ve sözlü öğretim gösterilebilir (Thompson, 1994). Çocuğun bir olay ya da nesne üzerindeki yoğun ilgisini başka yöne çekmeye dikkat dağıtma stratejisi denir.Çocuğa ilgisini gösterip onu sarıp sarmalaması , onu öpmesi , gıdıklaması , kucağına alıp fiziksel ve ruhsal olarak onu rahatlatacak davranış ve sözel ifadelere destekleyici stratejiler denir .Akıl yürütme ,pazarlık yapma ,olumlu olumsuz komutlar vermede daha az dikkat çeken sözlü stratejilere örnek verilebilir.Bazı stratejiler ise çocuğu duygusal olarak desteklemez bunlara örnek olarak azarlamak, bağırarak, istediği oyuncaktan mahrum bırakmak, sevmediği bir nesneyi ona yaklaştırmak ya da eylemi sürekli tekrar etmek çocukların duygu düzenleme becerilerini en aza indirip onu görmezden gelmeye neden olur .Bazı stratejilerde mesela birlikte kek, temizli yapmak gibi pasif niteliktedir.

Aile ortamı, çocukların duygularını düzenlemeleri için önemlidir. Duyguların açıkça konuşulup yaşandığı aile ortamında büyüyen çocuklar duygu düzenleme

becerilerinde daha başarılıdır. Araştırmalar, ailelerin çocuklarını duygusal olarak desteklemesi, duygularını ifade etmeleri ve yönetmeleri konusunda teşvik etmesi durumunda duygu düzenleme becerilerinin gelişme eğiliminde olduğunu göstermektedir (Eisenberg ve arkadaşları 2005; Morris ve arkadaşları 2007).

Okul ve öğretmenlerin duygusal farkındalık ve duygu düzenleme becerilerine özel bir önem vermesi, çocukların bu becerileri geliştirmelerine yardımcı olabilir (Greenberg ve arkadaşları 2017; Rimm-Kaufman & Pianta, 2000) Okulda düzenlenen duyguları anlama programlarının çocukların duygularının farkına varma ve duygularını düzenleme konusunda etkili bir yol olabilir.

Çocukların yaşadığı travmalar, duygu düzenleme becerilerini olumsuz yönde etkileyebilir (Teicher ve arkadaşları 2016; Widom ve arkadaşları 2008). Aile içi şiddet, istismar, ayrılık gibi travmalar çocukların duygusal düzenlemelerini bozabilir ve bu durumda duygusal zorluklar ile baş etme konusunda olumsuz etkileyebilir. Bu gibi durumlar ile karşılaşan çocukların gerekli psikolojik terapilere erişimi sağlanmalıdır.

Kişilik özellikleri, duygu düzenleme becerilerinin gelişiminde etkili bir faktördür (Gross & John, 2003). Bazı kişiler duygusal durumlara karşı daha hassas yapıda olur bu da duygu düzenleme stratejilerinin daha yavaş ve etkisiz olmasına neden olabilir.

Arkadaşlık ilişkileri, diğer insanlarla olan etkileşimler ve kültürel faktörler de duygu düzenleme becerilerinin gelişimini etkiler (Thompson, 1994; Cole ve arkadaşları 2004). Arkadaş grupları duygusal destek ve öğrenmeye yardımcı olurlar. Duygu düzenleme stratejilerinde içsel ve dışsal faktörlerin etkili bir şekilde kullanılmasını desteklerler.

Yukarıda bahsedilen faktörler duygu düzenleme becerilerinin nasıl geliştiğini gösterir. Duygu düzenleme becerilerinin geliştirilmesi duyguların inişli çıkışlı olduğu zamanlarda regülasyonun sağlanıp stresle daha rahat başa çıkma konusunda yardımcı olur.

1.6. Erken Çocuklukta Duygu Düzenlemenin Gelişimi

Sosyal gelişim doğumdan ölüme kadar devam eden bir süreçtir (Ural vd. , 2015). Duygu düzenleme becerileri de doğumdan itibaren başlayarak zamanla aşamalı olarak gelişim gösterir (Dodge ve Garber, 1991). Kullanılan duygu düzenleme stratejileri bebeklikte sınırlıdır. İlk aylarda ağlama, emme, boyun çevirme gibi duygu düzenleme davranışları görülmektedir (Rothbart, Ziaie ve O'Boyle, 1992; Thompson, 1994). Bebeklerin bu davranışları göstermelerinin sebebi kendilerini sakinleştirmektir. Ancak bu davranışları bebeğin kendini sakinleştirmesi için yeterli olmamaktadır. Bu durumda bakım verenler bebekle ilgilenerek ona yardımcı olurlar (Akbaba, 2017). Bebeğin ağlamasıyla birlikte bakım verenler bebeğin ihtiyaçlarını karşılayarak onun sakinleşmesini sağlarlar (Karataş, 2016; Ersan, 2017). Bebek ağladığında ihtiyaçlarının sürekli olarak bakım verenler tarafından karşılanması, bebeğin bu kişilerin varlığını hissettiğinde rahatlamasını sağlar. Bebeğin annesini görmesi, işitmesi ya da kalp atışlarını hissetmesi sakinleşmesine yardımcı olur (Dağgöl, 2016).

Duygu düzenleme becerilerinin uygun şekilde kazanılmasında yaşamın ilk yılı ve bebeklik dönemi oldukça önemlidir (Özmert, 2005). Yaşın artmasıyla birlikte bebeklerin zihinsel gelişimi, duygu düzenleme süreçlerinin de gelişmesine ve aktif olarak kullanılmasına katkı sağlar (Kopp, 1982). Bebeğin duygularını aktif olarak kullanmaya başlamasıyla birlikte amaçlı tepkiler meydana gelir ve duygu düzenleme stratejilerini de kullanmaya başlar (Calkins ve Fox, 2002).

Bebeklik dönemindeki çoğu çocuk gelişim özelliklerinin getirdiği şekilde davranır. Bu dönemde anne - çocuk arasında kazanılan bağ sonraki dönemlere aktarılır. Erken çocukluk döneminde duygu düzenleme becerileri sosyal çevreden oldukça etkilenir. Çocuklar model alma yöntemiyle, diğer insanların duygularını nasıl sağlıklı bir biçimde kontrol ettiklerini gözlemleyerek duygularını düzenlemeyi öğrenmiş olurlar (Campos ve Barrett, 1989). Ancak çocuklar bu dönemde doğru model alamazlar ve çevrelerindeki bireylerin duygularını kontrol edemediğini, yanlış tepkiler verdiklerini gözlemlerlerse duygu düzenlemede sorun yaşayabilirler (Reider ve Cicchetti, 1989). Erken döneme meydana gelen duygu düzenleme becerisi problemleri sosyal yaşamda ve

okulda uyumsuzluğa ve sorunlara neden olabilir. Bundan dolayı duygu düzenleme becerilerinin kazanılması ve geliştirilmesinde okul öncesi dönem büyük öneme sahiptir (Calkins ve Hill, 2007). Çocuklar, erken yaşlardan itibaren aile bireylerinin duygularını fark edebilir ve anlayabilir duruma gelir. Bu genel olarak üç yaş civarında gerçekleşir. Ayrıca çocuklar bu yaşlarda olumsuz duygularını azaltabilirler (Bozkurt-Yükçü, 2017). Dilde yaşanan gelişimle beraber çocuklar artık duygularını sözel olarak da ifade edebilecek duruma gelirler. Dil gelişimiyle birlikte çocuklar çevrelerinden komut alabilir ve dili kullanarak çevreleri üzerinde etkiye sahip olabilirler (Kopp, 1989; Zaferoğlu, 2018).

Erken çocuklukta duygu düzenleme becerilerinin gelişimi, çocuğun çevresindeki etkileşimlere, aile ortamına ve kişisel özelliklerine bağlıdır (Eisenberg ve arkadaşları2005). Duygu düzenleme becerilerinin gelişimine etki eden faktörlere şu şekilde değinilebilir.

Model alma, çocukların yetişkinlerin duygu düzenleme becerilerini model alarak öğrenmelerini içerir (Denham ve arkadaşları 2003) Ebeveynler çocuklara olumlu olaylar karşısındaki duygu düzenleme becerilerini öğretip ve uygulamaları çocukları etkilemiş olabilirler.

Stres faktörleri , her türlü yaşanan şiddet ,istismar, başarısızlık, olumsuz deneyimler sonucu yaşanan duygu karmaşası duygu düzenleme becerilerini etkiler.Bu tür stres faktörleri, çocukların duygusal tepkilerini daha zorlu hale getirerek duygu düzenleme becerilerini olumsuz etkileyebilir (Eisenberg ve arkadaşları2005).

Öğrenme fırsatları, çocukların duygu düzenleme becerilerini geliştirecek ortamların sunulmasını içerir (Raver, 2004).Çocukların olduğu her ortamda duygularının farkına varması ve bunları rahatça ifade edebilme becerilerinin kazandırılması için gerekli fırsatların çocuklara sunulması gereklidir.Oyunlar, aktiviteler ve sanatsal etkinlikler aracılığıyla çocuklar duygularını tanımayı, ifade etmeyi ve yönetmeyi öğrenirler (Gottman ve arkadaşları1997)

Duygusal destek, öğrenme fırsatları, model alma ve stres faktörleri gibi faktörlerin bir araya gelmesiyle çocuklar duygu düzenleme becerilerini geliştirebilirler. Bu beceriler, çocukların duygusal sağlıklarını korumalarına, stresle başa çıkmalarına ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurmalarına yardımcı olur (Denham, 2006).

1.7. Mizaç

Mizaç, "Çocuğun dünyayı algılayışını ve yaklaşımını yapılandıran doğuştan getirdiği özelliklerdir." (Aytar ve ark., 2014). Kaya'ya göre (1997) mizaç, kişiliğin duygusal yönüdür. Kişilik ise, doğuştan gelen ve sonradan kazanılan, bireyi diğerlerinden ayırt eden özellikler bütünüdür (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012). Kişiliğin başlangıcı olarak görülen, bireysel farklılıkların sinirsel bağlantılarını oluşturan ve büyük ölçüde kalıtsal olduğu bilinen mizaç (Martin vd., 2014; Oral, 2016; Rothbart, 2007) sıklıkla gündelik dilde kişilik kavramı yerine kullanılmaktadır (Martin vd., 2014). Ancak kalıtsal yapı, sosyal çevre ve aile ortamı gibi pek çok faktörün etkisiyle gelişen kişilik, aslında mizaç ve karakterin bileşimi olan bir yapıdır (Oral, 2016). Rothbart (1989) mizacı, "duygu, davranış ve dikkat süreçlerindeki biyolojik kökenli kısmen sabit bireysel farklılıklar" olarak tanımlamıştır. Çabuk kızan, öfkeli, içe dönük yada dışa dönük olma bazı mizaç özellikleridir (Yavuzer, 2006; ğahinoğlu, 2010). Mizaç, biyolojik ve çevresel etkenlerden etkilenir (Shiner, Buss, McClowry, Putnam ve Saudino, 2012). Genetik temeli olan mizaç, kişinin yaşamı boyunca önemli değişimlere direnen, tepki, davranış ve potansiyel yeteneklerin tamamından oluşmaktadır (Sayın ve Arslan, 2005'dan aktaran Oral, 2016).

Mizaç özellikleri, insanların çevreleriyle nasıl etkileşimde bulunduklarını, stresle başa çıkma şekillerini ve yaşam tatminlerini etkileyebilir (Watson, 2000; Lucas & Diener, 2001). Bireylerin mizaç özellikleri, sosyal ilişkilerinde belirleyici bir rol oynar. Örneğin, dışadönük bireyler, sosyal etkileşimlerden keyif alır ve çevreleriyle aktif olarak ilişki kurma eğilimindedirler (Lucas & Diener, 2001). İçe dönük bireyler ise daha içsel ve sakin bir yapıya sahiptir ve daha az sosyal etkinlikleri tercih ederler (McCrae & John, 1992). Bu mizaç özellikleri, bireylerin sosyal çevreleriyle olan etkileşimlerini,

arkadaşlık ilişkilerini ve genel olarak sosyal uyumlarını etkiler (Roberts & DelVecchio, 2000).

1.7.1. Mizaç Türleri

Mizaç yapısındaki bireysel farklılıkları fizyolojiye bağlayan , mizacı cholerice, iyimser, melankolik ve sıkıntılı olmak üzere dört gruba ayıran antik Greko Romen mizaç tipolojisinden beri filozofların ve araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Bu antik tipoloji mizacın öz düzenleyici davranışlardaki etkisine de odaklanmış, iyimser insanda olumlu duygu ve sosyal davranış, melankolikte korku ve hüzn, cholerice öfke, saldırganlık ve sinirlilik eğilimlerinin olduğundan bahsetmiştir (Posner ve Rothbart, 2004; Rothbart, 2007). Thomas ve Chess (1977) New York boylamsal çalışması sonucunda, mizacın kökeninin biyolojik etmenlerden oluşmakla birlikte, çevresel değişkenlerin de mizaç dinamikleri üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca mizacın dokuz bileşeni olduğunu ileri sürmüşlerdir: “aktivite düzeyi”, “ritmiklik”, “yaklaşma-kaçınma”, “uyum sağlayabilirlik”, “duygu durum niteliği”, “tepki yoğunluğu”, “sebat etme”, “dikkat” ve “duygusal eşik” (Thomas ve Chess, 1977; Rothbart, 2007).

- Aktivite düzeyi ,çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için motor becerilerinin hem sayısal olarak hem de özellik olarak ölçülebilirliğini gösterir.
- Ritmiklik düzeyi, çocuğun açlık, uyku ve tuvalet gibi günlük fizyolojik döngülerinin düzenlilik ya da düzensizliğinin tahmin edilebilirliğidir.
- Yaklaşma-kaçınma, çocuğun yeni ortam, durum ve kişilerle bir araya geldiğinde, bu farklı deneyimlere karşı göstermiş olduğu yakınlık, girişkenlik ya da çekingenlik arasındaki ilk tepkileridir.
- Uyum sağlayabilirlik, çocuğun günlük rutin ve planlardaki değişikliklere ya da ani geçişlere, uyum sağlayabilme derecesidir.
- Duygu durum niteliği, çocukların ruh halini betimlenmesini ve çocukların pozitif ruh hallerindeki davranışlarının, negatif ruh hallerindeki davranışlarına oranının kıyaslanmasıdır.
- Tepki yoğunluğu, olumlu ya da olumsuz bir durumla karşılaşıldığında verilen tepkinin enerji düzeyidir.

- Sebat etme, çocuğun bir aktivite gerçekleştirirken karşılaştığı engel ya da zorluklarla başa çıkabilme, bu engel ve zorluklara rağmen o aktiviteye devam edebilme düzeyini, “Dikkat”, çocuğun gerçekleştirdiği bu aktivite esnasında dış uyaranlar tarafından dikkatinin kolay dağılıp dağılmadığıdır.
- Duyusal eşik ise, çocuğun koku, ses, ışık ve görüntüler gibi dışsal uyaranlara ya da ani ortam değişimlerine gösterdikleri tepki düzeylerini temsil etmektedir (Thomas ve Chess, 1977).

Araştırmalarda mizacın farklı boyutları ele alınmaktadır. Thomas ve arkadaşları (1963), New York boylamsal çalışmada kolay (easy), zor (difficult) ve yavaş tepkili (slow-to warm-up) mizaç özelliklerini tanımlamıştır. Kolay mizaca sahip olan bebekler hayatlarındaki değişimlere ,yaşanan stresli anlara kolay adapte olurlar. Yemek yeme tuvalet alışkanlıkları gibi öz bakım becerilerinde daha düzenlidirler. Rutinlerindeki değişikliklere adapte olmakta zorlanmazlar. Sevecen ve sıcakkanlıdır. Zor mizaca sahip olan bebekler hayatlarındaki değişikliklere karşı uyumsuzdurlar. Günlük yaşam aktiviteleri düzensizdir. Huzursuz çocuklardır. Yavaş tepkili mizaç özellikleri olan çocuklarda ise ilk girdiği ortamda çekingen olup yavaş yavaş ortama alışanlardır.

Genetiğin, gerçek yaşam tecrübelerinin, olgunlaşmanın ve nöral sistemin mizacı şekillendiren etkenler olduğunu ve yaşanan tecrübelerle mizacın da birlikte kişiliğin oluşmasına katkı sağladığını savunan Rothbart (2011) ise, merkezini duygunun ve duygu düzenlemenin oluşturduğu bir mizaç yaklaşımı oluşturmuştur. Bu yaklaşım, nöral ve dikkat mekanizmaları üzerine kurulmuştur. Erken çocukluk dönemi mizaç özelliklerini belirlemek amacıyla oluşturulan yaklaşım, zamanla kapsamının genişletilmesiyle beraber, erken çocukluk dönemi, ergenlik dönemi ve yetişkinlik dönemlerinde de uygulanmaya başlanmıştır. Model üç faktörden oluşmuştur (Rothbart, 2011).

Bunlar:

- Olumsuz duygulanım: Sosyal ortamlarda memnuniyetsizlik, hayal kırıklığı, mutsuzluk, korku ve öfke gibi duyguları ifade eder.
- Çaba gösterme (gayretli kontrol): Dikkati odaklama, engelleyicileri kontrol etme, algılama becerilerini kapsar.

- Dışa dönüklük: Utangaçlığı, yakınlığı, dürtüsellığı, heyecan arayışını, grup çalışmalarına istekli ve olumlu katılım sağlamayı anlatır.

1.7.2. Mizacın Gelişimi ile İlgili Kuramlar

Mizaç, araştırmacılar tarafından farklı modeller bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır. Kagan (1989), mizacı bireysel farklılıkları gösteren, biyolojik temelli, psikolojik boyutları içeren, kalıtsal nitelik gösteren, fizyolojik bir süreç olarak tanımlamış ve artan yaşla birlikte fenotip özellikler üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Buss ve Plomin (2015) ise duygusallık, hareketlilik ve sosyallik modelinde mizacı açıklarken farklı ölçütler kullanmışlardır. Bunlardan en önemlisini kalıtsal özellikler olarak açıklamışlar, yaşamın ilk yıllarında kişiliğin oluşmasında en önemli etmenlerin kalıtsal özellikler olduğunu belirtmişlerdir. Mizacın ortaya çıkarılmasında ise hareketlilik ya da sosyallik ve duygusallık etmenlerinin önem kazandığını belirtmişlerdir (Teke,2023). Bir başka mizaç modeli de Rothbart'ın mizaç modelidir. Bu modele göre mizaç, hem genetik özelliklerden hem de sosyal bağlamdan önemli ölçüde etkilenmektedir. Bebeklerin erken dönemdeki tepkileri, çevrenin de ona sunduğu tepkileri etkileyerek çocukların davranışlarının şekillenmesine yol açar (Rothbart, 2011). Bir başka tanıma göre mizaç, öz düzenleme ve tepkisellikteki biyolojik temele sahip bireysel farklılıklar şekilde ifade edilmektedir (Rothbart ve Derryberry, 1981). Tepkisellik bireyin motor, duygusal ya da dikkate yönelik olası tepkisel davranışlara yatkınlığı olarak açıklanmaktadır. Çocukların bazı tepkilere olan eğilimlerini ölçmek için çocukların tepkilerinin şiddetine, gecikmesine, süresine ve yeniden kazanılmasına bakılmaktadır. Bireyin ne kadar çabuk öfkелendiğı, öfkesinin şiddeti ve sakinleşme süresi tepkisel yatkınlığı gösterebilir. Öz-düzenleme süreçleri tepkiselliğı düzenler. Öz düzenleme süreçleri ile bir uyarıcıya yaklaşma ya da ondan uzaklaşma, dikkati ona yada farklı yere yöneltme eğilimleri ve bunu yaparken duyguları ve eylemleri kontrol etme becerisi ortaya konmaktadır (Rothbart, 2004; Rothbart, 2011).

1.8. Ebeveyn Tutumları

Okul öncesi dönem gelişimin en yoğun olduğu zaman dilimidir. Bu dönemde çocukta bilişsel, ruhsal, sosyal, duyuşsal ve duygusal gelişim aktif bir şekilde gelişmektedir. Bu gelişim alanlarının içerisinde yer alan sosyal gelişimin temeli toplumun en küçük birimi olan aile de başlar. Anne ve babanın çocuğuna karşı tutumu sosyal gelişimini çok etkiler. Olumlu ebeveyn tutumları çocukların ileriki zamanlarında daha sağlıklı ilişkiler kurmasında, sosyal ve duygu düzenleme becerilerinde, çocukların kişilik gelişimlerinde etkili olabilir. Her ebeveyn, çocuklarını yetiştirme konusunda farklı ideallere sahiptir ve bu idealler, çocuklarına karşı ortaya koydukları davranış ve tutumları şekillendirir (Mussen, 1984; Demir, 2007). Çocukların sosyal gelişiminde ebeveynlerin çocuk yetiştirme stillerinin de büyük etkisi bulunur (Yıldız, 2004). Ebeveynlerin tutumları cinsiyete, yaşanan bölgeye, eğitim düzeyine, yaşa, evlenme yaşına, çocuk sayısına ve daha birçok değişkene göre farklılık gösterebilmektedir (Demir ve Gündil, 2008; Sak ve diğerleri, 2015). Ebeveynlerin özelliklerini açıklayan farklı araştırmalar bulunmaktadır (Demir, 2007). Ebeveyn davranışları bazen ortak özellikler göstermekte ancak bazen birbirinden farklılaşmaktadır. Maccoby ve Martin (1983), ebeveyn tutumlarını iki boyutta incelemişlerdir: Talepkarlık ve duyarlılık.

Talepkarlık boyutu, çocukların düşüncelerine önem vererek onu ailenin bir parçası olarak görme ve çocuğun davranışlarını denetleme ile ilgilidir. Duyarlılık boyutu ise çocuğun ihtiyaçlarına yanıt veren, benliğinin oluşması için bireyselleşmesine alan tanıyan ve destek veren boyuttur. Bu iki boyut birbiriyle kesişerek dört alt boyut oluşturur: Otoriter, demokratik, ihmalkar ve izin verici (Yaman, 2018).

Demokratik tutumdaki ebeveynler daha talepkar ve kabul edicidir. Otoriter ebeveynlerin talepleri yüksek olmasına rağmen kabul seviyeleri oldukça düşüktür. İhmalkar ebeveynlerin hem kabul düzeyleri hem de kontrol düzeyleri düşüktür. Hoşgörülü ebeveynler ise kontrol seviyeleri düşük, kabul seviyeleri oldukça yüksek ebeveynlerdir.

Güenalp (2007), ebeveyn tutumlarının iki alt boyutundan bahsetmektedir. Bunlar “duygusal ilişki boyutu” ve “denetim boyutu”dur. Duygusal ilişki boyutu, reddedici den çocuk merkezli kabul edici tutuma kadar; deneyim boyutu ise hoşgörölüden kısıtlayıcı tutuma kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Filiz ve Yaprak (2009), ilgisiz, koruyucu, otoriter ve demokratik olarak tutumları ayırmışlardır. Baumrind ise ebeveyn tutumlarını otoriter, demokratik ve izin verici olarak ayırmıştır. Maccoby ve Martin (1983), ebeveyn tutumlarını izin verici, otoriter, demokratik, ilgisiz, tutarsız ve etnik azınlık olarak ayırmışlardır. Bakhla, Sinha, Sharan, Binay, Verma ve Chaudhury (2013), ebeveyn tutumlarını, demokratik, otoriter ve izin verici olarak üç ebeveyn tutumu başlığı belirlemiştir. Bir başka sınıflamada Kulaksızoğlu (1998); müdahaleci ve aşırı koruyucu, demokratik ve eşitlikçi, basıcı ve otoriter olarak ebeveyn tutumlarını sınıflandırmıştır. Baumrind, Larzalere ve Owens (2010), yönlendirici, otoriter, demokratik, izin verici, ilgisiz, güvenilir ve yeterince iyi olarak bir sınıflama yapmışlardır. Hibbard ve Walton (2014)’a göre ise ebeveyn tutumları otoriter, izin verici, demokratik, ihmalkar, düşkün ve reddedici olarak ayrılmaktadır.

1.8.1. Otoriter Tutum

Otoriter tutumdaki ebeveynler sert ve kontrolcüdür. Otoriter ebeveynler genelde kontrolü elde tutmak isterler ve başka birinin düşüncelerine ihtiyaç duymazlar. Otoriter tutumda, çocuğun kuralları sorgulamadan uygulaması beklenir, fikir alışverişinde bulunulmaz ve ceza yöntemi uygulanır (Baumrind, 1966). Anne - babaların kurallarından oluşan bu tutumda çocukların duygusal ihtiyaçlarına ve kişilik özelliklerine bakmadan tek taraflı karar verilen bir tutum sergilenir. Ebeveynlerin beklentileri çocuğun yaşı ve gelişimiyle orantılı değildir (Güenalp, 2007). Bu tutumu benimseyen aileler istedikleri olmadığında zorlayıcı tavırlar sergileyip çocukların otoriteye boyun eğmesini beklerler. Bu tutumdaki ailede ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki mesafeli ve samimiyetten yoksundur. Bu aileler çocuklara karşı yalnızca kendi taleplerine uyulduğu sürece sevgi gösterirler. Çocuğa karşı gösterdikleri tutum soğuk ve katıdır (Güenalp, 2007). Çocuğun ihtiyaçlarından önce ebeveynin talep ve ihtiyaçları gelmektedir (Latouf, 2008). Bu tutuma sahip aileler çocuklarının bireysellik kazanması ve bağımsız olmasını desteklemezler. Çocuklarının duygusal taleplerine tepki vermeden

yalnızca çocuklarından talepte bulunurlar (Jabeen ve Anis-ul-Haque, 2013). Sabit düşüncelidirler ve katı bir disiplin anlayışına sahiptirler (Gupta ve Theus, 2006). Her zaman en doğrusunu bildiklerini düşünen bu ebeveynler çocukların itiraz etmeden her zaman kurallara uymasını beklerler ve bunun doğru olduğunu savunurlar (Gerdes, 1998).

Bu ortamda büyüyen çocuklarda sürekli baskıcı ortamın olması çocukların düşüncelerini rahatça dile getirememesine ve duygularını genelde bastırmasına neden olur. Otoriter ebeveyn tutumu ile büyüyen çocuklarda iletleyen zamanlarda özgüven eksikliği ortaya çıkar. İkili ilişkilerinde genelde haksızlığa uğrayan ve bunu dile getirmekte zorluk yaşayan bireyler haline gelirler. Bu sebeplerden ötürü otoriter ebeveyn tutumunun çocukların özgüvenlerinin düşürdüğü ve duygusal problemler yaşamalarına yol açabileceği düşünülmektedir.

1.8.2. İzin Verici Tutum

İzin verici tutuma sahip ebeveynler çocukları üzerinde kontrol sahibi değildirler ve çocuklarına sınırsız bir özgürlük verirler. Bu tarz ebeveynler kural ve sınır koymazlar (Baumrind, 1966). Bu tutumu sergileyen ailelerde çocukların davranışları kabul edilir ve kurallar ile sınırlandırılmaz.

İzin verici tutuma sahip ebeveynler çocuğun dürtülerini kabul ederler, ayrıca çocuğu davranışlarının sonuçlarıyla yüzleştirmekten ve cezadan kaçınırlar (Latouf, 2008). Baumrind (1971a), izin verici ebeveyn tutumunu "uzlaşmaz", "izin verici" ve "izin verici-uzlaşmaz" olmak üzere üçe ayırmıştır. İzin verici ebeveynler disiplinde fazlasıyla gevşek ve talepleri azdır. İzin verici-uzlaşmaz ebeveynler, hem beklenti hem de taleplerinde uzlaşmaz ve gevşektir. Uzlaşmaz ebeveynlerin talep ve beklentileri yüksek, disiplinde gevşektirler (Yaman, 2018). Maccoby ve Martin (1983) tarafından izin verici-uzlaşmaz boyutu ilgisiz-ihmkar olarak tanımlanmıştır. İzin verici tutuma sahip ebeveynler çocuğun dürtülerini kabul ederler, ayrıca çocuğu davranışlarının sonuçlarıyla yüzleştirmekten ve cezadan kaçınırlar (Latouf, 2008). Çocuğa yeteri kadar sorumluluk vermezler. Uygun olmayan davranışları görmezden gelirler. Gevşek ve

tutarlı olmayan bir disiplin anlayışı hakimdir (Robinson, Mandleco, Olsen ve Hart, 1995). Ayrıca, ihmalkarlığa varacak şekilde aşırı hoşgörölü tutum söz konusudur (Baumrind, 1966).Çocuğa yeteri kadar sorumluluk vermeyip yapılmaması gereken davranışları çocuklar yaptıklarında görmezden gelirler.İzin verici ebeveyn tutumunun, 8-9 yaş çocuklarında dürtü kontrolünün azalmasına, benmerkezciliğe ve başarı motivasyonunun düşmesine neden olduğu ileri sürölmüşdür (Grolnick, 2003). Gottman (1997), izin verici ebeveyn tutumu ile yetişen 5 yaşındaki çocukların, duygularını düzenlemede ve konsantre olmakta güçlük yaşadıklarını ortaya koymuştur.

1.8.3. Demokratik Tutum

Demokratik tutum, çocuğuna her koşulda sevgisini veren, çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulunduran ve katı kurallar koymayan ebeveyn tutumudur (Kulaksızoğlu, 1998) Çocukların olumlu kişilik geliştirmesinde en olumlu olan ebeveyn tutumdur (Oktay, 2016; Özyürek, 24 2004).Demokratik ebeveyn, duyarlı, sabırlı, ilgili ve sıcak bir tutum sergiler (Baumrind, 1966)Anneler ve babalar, çocuğun davranışları üzerinde kontrol sahibidir. Bu tutumda, ebeveynler çocuklarına karşı güven verici ve hoşgörölü bir tutum içindedirler (Kağıtçıbaşı, 2000).Ebeveyn ve çocuk arasında karşılıklı fikir alışverişi vardır. Ebeveyn, çocuğun istek ve görüşlerine açık olduğu için aralarında samimi bir ilişki bulunur (Günel, 2007).Bu tutumu benimseyen ebeveynler çocuklarının bir birey olduğunu kabul edip sorumluluk almaları için onlara fırsat verirler.Yaptıkları yanlışlar sonucunda çocuğu eleştirmeyip hatası ile yüzleşmesine ve bundan ders almasına yardımcı olurlar.Ebeveyn ve çocuk arasında karşılıklı fikir alışverişi vardır. Ebeveyn, çocuğun istek ve görüşlerine açık olduğu için aralarında samimi bir ilişki bulunur (Günel, 2007) Çocuklarının kendileri kadar deneyimli olmadıklarının farkında oldukları için çocuklarına yol gösterirler (Latouf, 2008). Demokratik ebeveyn tutumunda yetişmiş çocuklar, bağımsız, arkadaş canlısı, yaratıcı, kendine güvenen, akademik başarısı yüksek, fikirlerini özgürce dile getiren bireyler olması beklenir (Kuzgun, 1991; Yılmaz,1999)

1.8.4. Aşırı Koruyucu Tutum

Koruyucu tutum sık rastlanan tutumlardan biridir. Aşırı koruyucu tutum, çocuğun hata yapmasından korkarak onun yerine işleri üstlenen ve isteklerini ertelemeden yerine getiren ebeveyn tutumudur (Kaya, 1997). Bu tutumda ebeveynler aşırı koruyucudur bundan dolayı çocuklarda aşırı bağımlı, güvensiz, duygusal kırıklıkları olan birer bireye dönüşür. Sosyal çevresinde ve ileriki yaşamında karşılaştığı problemlerde ailesinin koruyucu tavrını göremeyen çocuk hayal kırıklığı yaşayacak ve hayata korku ile yaklaşacaktır (Dabakoğlu, 2004). Aşırı koruyuculuk; aşırı teması, bebekleştirmeyi, annesel kontrolü ve sosyal olgunluğun önlenmesini içerir. Bireyselleşmesi engellenen çocuk, bağımlı ve sorumluluktan kaçan bir kişilik geliştirebilir (Yıldız, 2004). Bu tutumda çocuğun bir birey olduğu ve kendi kararlarının olabileceği kabul edilmez. Çocuğun yapabileceği her şeyi ebeveynin onun yerine yapması çocuğun sağlıklı gelişimini olumsuz etkileyebilir (Günalp, 2007). Bu tutumda ebeveynler çocuğun hata yapmasına izin vermez çocuğun yaşamını olabildiği kadar kolaylaştırırlar. Yaşamı boyunca deneyimlemesi gereken olumsuz olaylara karşı çocuğu savunmasız bırakıp ilerleyen zamanlarda duygusal düzenlemede, ikili ilişkilerde başarılı olamayan kendi başına bağımsız karar alamayıp bir birey olduğunu unutan bağımlı çocuklar yetiştirdiklerinin farkında değildirler.

1.8.5. İhmalkar Tutum

Çocukların ihtiyaçlarının karşılanmadığı ve çocuğun herhangi bir sebepten ötürü istenmediği bir ebeveyn tutumudur. Bu tutumda çocuk acımasızca dövülüp ceza verilebilir, günlerce aç bırakılıp bir odaya kapatılabilir. Ebeveyn çocuğu istemediğini açıkça ya da üstü kapalı bir şekilde gösterir. Çocuk doğduğu andan itibaren kendini kötü hisseder. Bu tür ailelerde yetişen çocuklar duygusal bozukluk, değersiz hissetme, düşmanca duygular, duygusal açlık gibi olumsuz ruh sağlığına sahiptirler. Bu çocuklar ilerde intihar eğiliminde bulunabilir, yasadışı işlere girebilir, çete elebaşılığı yapabilir ve ayrıca bu çocuklarda depresyon, nevroz ve uyumsuzluk gözlenir (Aktürk, 2015).

1.8.5. Tutarsız Tutum

Tutarsız tutum, anne-babanın hangi davranışın doğru, hangi davranışın yanlış olduğu konusunda çocuğu ikileme düşürür. Çünkü ebeveynler bazen bir davranışa ceza verirken bazen ödüllendirebilir yada görmezden gelebilir (Yavuzer, 2014). Çocuk yetiştirirken gösterilen bu tutarsız tutum çocuğun gelişimini olumsuz etkiler. Anne babanın dengesiz tutumu çocuğun olaylara karşı davranışlarını da bozar ve anne babanın durumuna göre çocuk duygusunu ve davranışlarını düzenler. Bu ebeveyn tutumu, çocuğunu kişiliğinin gelişmesini engeller. Çocuk kişilik gelişiminin sağlıklı olması için çok zaman ve emek harcar, ama yine de istediği sonucu elde edemez (Yılmaz, 2007).

1.9. Duygu Düzenleme ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişki

Duygu düzenleme becerilerinin gelişimi, bebeğin bakımını sağlayan anne-baba ile karşılıklı duygusal ilişkisine bağlıdır. Bu süreç bebeklik döneminden başlayarak çocukluk ve ergenlik dönemleri boyunca devam eder (Türküler-Aka, 2011). Bebeklik ve okul öncesi dönemde ebeveynler karar merkezidir ve çocukların duygusal yaklaşımı anne- baba tarafından karşılanır. Ebeveynlerin olaylara karşı tutumu çocukların duygusal gelişimini etkiler. Örneğin ebeveynler çocukların duygusal ihtiyaçlarına karşı destekleyici ve ılımlı yaklaştıkları zaman çocuklar olumsuz durumlar ile daha rahat baş edebilir. Fakat ebeveynler çocukların duygusal ihtiyaçlarına karşı ketum ve kuralcı yaklaşım ve çözüm odaklı olmazlarsa çocuklar olumsuz durumlar ile karşılaştıklarında daha çok zorlanırlar. Bu örnekle birlikte ebeveyn tutumlarının duygu düzenleme becerileri üzerinde doğrudan bir ilişkinin olabileceği düşünülebilir. Seçilen ebeveyn stillerine bu ilişkiden kaynaklı dikkat edilmesi gerekir.

Çocuk büyütülürken kullanılan farklı ebeveyn stilleri çocukların kişilik özellikleri üzerinde farklı sonuçlar doğurur. Ebeveynlerin kullandığı stiller içerisinde sıcaklık ve kontrol boyutu duygu düzenlemede çok etkindir. Ebeveyn sıcaklığı , çocukların duygu düzenlemesine karşı duyarlı olan , davranış ve duygusal olarak olumlu ifadelerle destekleyendir. Ebeveynler çocukların olumsuz duygular karşısında duygularını nasıl

düzenleyeceklerini göstermeye çalıştıklarında çocuklar duygularını nasıl düzenlemeleri gerektiğini öğreneceklerdir. Diğer bir ebeveyn stili olan kontrol ise kalıplaşmış olan davranışlarda olumlu ve olumsuz duyguları ifade etmek için yol gösterip geri bildirim yaparak çocukların duygu düzenlemesine yardımcı olabilir. Ayrıca, ailede duygu sosyalleşmesinin ve uygun disiplin stratejilerinin, okul öncesi çocuklarda olumsuz duygular ve başarılı kontrol için başarılı bir duygu düzenlemesi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, ebeveyn kontrolü çok sert veya fazla gevşek olduğunda, bu durum duygusal düzensizliğe neden olabilir (Türküler-Aka, 2011)

Çocuk yetiştirirken kullanılan ebeveyn tutumları da duygu düzenleme becerilerini etkiler. Örneğin otoriter ebeveynler katı kurallı ve disiplinli insanlardır. Başarısızlığa karşı tepkileri fazla olup olumsuz davranışlar karşısında çocuklara disiplin cezası uygularlar. Bu ailede yetişen çocuklar duygularını bastırırlar ve rahatça ifade edemezler. Bundan dolayıdır ki duygu düzenleme becerileri zayıftır. Aşırı korumacı ebeveynler ise çocukların hata yapmalarına izin vermezler, çocukların karşılıklarına çıkabilecek zorluklar ile kendileri mücadele edip çocuklarına rahat bir hayat sunarlar. Fakat zorluklar ile karşılaşmayan bu çocuklar tek başlarına olumsuz durumlara karşı mücadele etmede zorluk çekebilir duygularını düzenleme de zorluk yaşayabilirler. Ebeveyn tutumları içinde çocukların duygu düzenlemesine yardımcı olan tutum demokratik tutumdur. Demokratik ebeveynler çocuklarına karşı her zamana saygılı kararlarının arkasında dururlar. Vermiş oldukları kararlarının olumlu ve olumsuz sonuçları ile yüzleşmesini sağlayıp nasıl bir duygusal tepki verecekleri konusunda rehberlik göstererek geribildirim verirler. Bu ailede yetişen çocuklar duygularını ifade etmede oldukça rahatlardır. Kendilerinin iyisiyle de kötüsüyle de bir birey olduğunu bilirler ve davranışlarını düzenlemede duygularını doğru şekilde kullanırlar.

Özetleyecek olursak ebeveyn tutumlarının duygu düzenleme üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Ebeveynlerin çocuklarına destekleyici, anlayışlı ve doğru tutumlar sergilemeleri, çocukların sağlıklı bir şekilde duygusal olarak gelişmelerine yardımcı olacaktır (Eisenberg ve arkadaşları 1998; Morris ve arkadaşları 2007; Thompson, 1994)

1.10. Duygu Düzenleme ve Mizaç İlişkisi

Literatürde mizaç üzerine yapılan çalışmalarda duygu düzenleme konusuna olan ilginin arttığı görülmektedir (Smith ve Hart, 2010). Gerçekleştirilen araştırmalarda çocukların mizaç yapılarının duygu düzenleme becerilerini anlamlı düzeyde etkilediği rapor edilmiştir (Rubin, Coplan, Fox ve Calkins, 1995).

Çocukların duygu düzenleme yetileri, mizaç özelliklerine göre de bazı farklılıklar göstermektedir. Mizaçtaki söz konusu farklılıklar, hayatın çok erken evrelerinde bebeklikte görülebilmektedir. Bazı bebeklerin mizaçları gereği daha neşeli ve sakin olabilirken bazılarının daha stresli ve şiddetli tepkiler gösterme eğilimindedirler. Tepkisel mizaca sahip olan bebekler diğerlerine kıyasla kolay zor yatışan ve kolay kıskırılan bir özellikte olabilmektedir (Berking ve Whitley, 2018). Duygu düzenleme becerisi ile yatıştırılabilirlik alt boyutu arasında ilişki olduğu ve söz konusu bu ilişkinin pozitif yönde olduğunu ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır (Domínguez vd., 2020). Bunun yanında tepkisel mizaç özelliklerinin duygu düzenleme becerileri ile ilişkisi negatif yönde seyretmektedir. Gökşen'in (2019) yaptığı çalışmada 4-6 yaş arasındaki çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada ortaya koyduğu bulgular yukarıdaki bilgileri destekler niteliktedir.

Çocukların korkulu mizaç özelliklerinin duygu düzenleme becerileri üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmada korkulu mizaca yapısına sahip olan çocukların diğer çocuklara kıyasla ventral ön singulat korteks aktivasyonu gösterdikleri rapor edilmiştir. Söz konusu bulgu korkulu mizaca sahip olan çocukların korku içeren hallerde ön singulat korteksin bilişselden daha çok duygusal alanlarını aktive ettikleri görülmektedir (Perlman ve Pelphrey, 2010). Séguin ve MacDonald (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada çocukluk evresinde duygu düzenleme sosyal ilişkiler ve mizaç yapısı incelenmiştir. Çalışma sonucunda mizacın dikkat ve yatıştırılabilirlik ile duygu düzenleme becerisi arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu rapor edilmiştir (Teke ,2023)

Mizaç ve duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi algılayabilmek adına iki neden gösterilmektedir. Birincisi çocukların duygularını düzenlerken yapısı gereği sahip olduğu mizacın niteliğine ilişkin olarak duygu düzenlemeyi gerçekleştirip, gerçekleştirememesi nedenlerinin incelenmesidir. Diğeri ise duygusal ve sosyal yeterlilikte zorlanan çocuklara yardım etmek adına bazı stratejiler geliştirme hususunda araştırmalara katkı sağlamaktadır (Altan ve Yağmurlu, 2010). Sosyal duygusal gelişim konusunda çocuk mizacı, negatif tepkisellik, çekingenlik ve sebatkarlık olmak üzere 3 boyutta incelenmektedir (Schuengel, Sterkenburg, Jeczynski, Janssen ve Jongbloed, 2009).

Duygusal düzenleme kapsamındaki becerilerin birçoğunun mizaç temelli olduğu belirtilmektedir (Eisenberg, Spinrad ve Eggum, 2010). Çocukların duygularını düzenleme becerileri, çocukların mizacına bağlı olarak değişim gösterebilmektedir. (Rothbart ve Bates, 2006).

Ebeveyn Tutumları ile çocuğun mizaç özelliği arasındaki ilişkiyi inceleyen ulusal ve uluslararası çalışmalar

- Lee ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan araştırmada ilkökul öğrencilerinin ebeveyn tutumları ile mizaç özellikleri incelenmiştir. Çalışma 425 çocuk dâhil edilmiştir. Çalışmanın sonunda otoriter ebeveyn tutumu ile mizaç özellikleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu rapor edilmiştir.
- Laukkanen ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan araştırmada 1. Sınıf öğrencilerinin mizaç özellikleri ile annelerinin tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 142 öğrenci dahil edilmiştir. Çalışmanın sonunda çocukların negatif duygulanımı annenin davranışsal ve psikolojik durumları ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.
- Erdoğan ve arkadaşları (2017) örnekleme 261 olan okul öncesi dönemdeki çocuklar ile ebeveyn tutumları ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ortaya çıkan bulgulara bakıldığında; demokratik tutum ile çocukların ritmiklik ve sebatkarlık mizaç özellikleri arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu rapor edilmiştir.

1.11. Ebeveyn Tutumları ile Çocuğun Duygu Düzenleme Becerisi Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Ulusal Ve Uluslararası Çalışmalar

Chang ve arkadaşlarının (2003) yaptıkları çalışmada 325 çocuğun duygu düzenleme becerileri ve ebeveynlerin tutumları ve agresyonu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ebeveyn tutumu ile çocuğun duygu düzenleme becerisini babanın katı bir ebeveynlik tarzının olması daha fazla etkilediği rapor edilmiştir.

Jabeen ve Anil-ul-Haque (2013) tarafından yapılan araştırmada ebeveyn tutumlarının çocukların duygu düzenleme becerisi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 194 çocuk ve ebeveyni dahil edilmiştir. Çalışmanın sonunda babanın ve annenin demokratik tutumlarının adolesanların duygu düzenleme becerisi üzerinde pozitif yönde etkisi olduğu, annenin ve babanın izin verici tutumlarının adolesanların duygu düzenleme becerisi üzerinde negatif etkisinin olduğu rapor edilmiştir.

Eke (2017) tarafından yapılan araştırmada 130 okul öncesi çocuğun öz düzenleme ve ebeveyn tutumu incelenmiş sonucunda ise ebeveynin izin verici tutumu ile çocuğun öz düzenleme becerisi arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu rapor edilmiştir.

2.BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde çalışmanın uygulama aşamasına ilişkin bazı bilgiler, yöntemler ve tekniklere yer verilmiştir.

2.1.Araştırmanın Türü

Bu çalışmada betimsel tanımlayıcı araştırma türü kullanılmıştır. Belirli bir olgunun “niçin” ortaya çıktığına ilişkin yoğunlaşmadan, demografik bir kesimin doğasını tanımlamaya çalışmaktadır. Diğer bir ifadeyle çalışmanın konusu “neden” ve “tanımlar” olarak belirtilmektedir.

2.2. Araştırmanın Yeri ve Tarihi

Bu araştırma 2023-2024 eğitim öğretim yılında Mersin’in Tarsus ilçesinde bulunan anaokulları ve kreşlerde gerçekleştirilmiştir.

2.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Tablo 1. Araştırmada yer alan katılımcıların demografik bilgileri

Çalışmaya katılanların demografik verilerinin dağılımı

Demografik veriler n=106	Ort.±SS (Min-Maks) veya n (%)
Cinsiyet	
Kız	55 (51,9)
Erkek	51 (48,1)
Yaş (Ay)	51,89±7,7 (39-69)
Anne yaşı	35,67±3 (29-41)
Baba yaşı	37,28±2,8 (30-43)
Anne öğrenim durumu	
İlkokul	6 (5,7)

Ortaokul	6 (5,7)
Lise	43 (40,6)
Lisans	51 (48,1)
Baba öğrenim durumu	
Ortaokul	3 (2,8)
Lise	37 (34,9)
Lisans	66 (62,3)
Ailenin ortalama geliri	
17,5-35 bin	40 (37,7)
36-80 bin	63 (59,4)
81-100 bin	3 (2,8)

Çalışmaya katılanların 55'i (%51,9) kız, 51'i (%48,1) erkek olup yaş ortalaması $51,89 \pm 7,7$ aydır. En küçüğü 39, en büyüğü ise 69 aydır. Katılımcıların annelerinin yaş ortalaması $35,67 \pm 3$ olup en genci 29, en yaşlısı 41 yaşındadır. Katılımcıların babalarının yaş ortalaması $37,28 \pm 2,8$ olup en genci 30, en yaşlısı 43 yaşındadır. Katılımcı çocukların annelerinin 6'sı (%5,7) ilkokul, 6'sı (%5,7) ortaokul, 43'ü (%40,6) lise, 51'i de (%48,1) lisans mezunudur. Katılımcı çocukların babalarının 3'ü (%2,8) ortaokul, 37'si (%34,9) lise, 66'sı da (%62,3) lisans mezunudur. Katılımcıların ailelerinin 40'ı (%37,7) 17,5-35 bin, 63'ü (%59,4) 36-80 bin ve 3'ü de (%2,8) 81-100 bin TL gelire sahiptir.

2.4. Araştırmanın Etik Yönü

Bu çalışmada etik kurallar esas alınarak veriler elde edilmiştir. Kullanılacak olan ölçeklerin sahipleri ile e-posta ile izin talep edilmiş olup ve izin alınmıştır. Verilerin toplanması adına 27.12.2023 tarih ve karar no:23.18 olan etik kurul izni alınmıştır.

2.5. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada ebeveynler ve çocuklar hakkındaki kişisel bilgileri elde edebilmek adına "Demografik Bilgi Formu", çocukların duygu düzenleme becerilerinin saptanması adına "Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ)", yine çocukların mizaçlarını ölçebilmek için

"Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği (ÇKMÖ)" ve son olarak ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını saptamak adına "Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)" kullanılmıştır.

2.5.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgide çocukların cinsiyetleri, yaşları, baba ve anne yaşı, ebeveyn eğitim durumu, aile aylık geliri sorulmuştur. Araştırmada uygulanan söz konusu form araştırmaya katılan çocukların ebeveynleri tarafından doldurulmuştur.

2.5.2. Duygu Düzenleme Ölçeği

Duygu düzenleme ölçeği (DDÖ) Shields ve Cicchetti tarafından (1997) geliştirilmiştir. Bu ölçekte çocukların duygu düzenleme becerileri değerlendirilmektedir. Bu ölçek, 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçeği ebeveynler ve öğretmenler doldurabilmektedir. Değişkenlik/Olumsuzluk ile Duygu Düzenleme-Kontrol olmak üzere iki alt ölçeği içermektedir. Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ)'nin Türkçe'ye uyarlama çalışması Batum ve Yağmurlu (2007) tarafından gerçekleştirilmiştir. Olumsuzluk/Değişkenlik alt ölçeği; öfke kontrolü, eylem, duygu durum karmaşıklığı, tepkisellik ve esnek olmayan maddelerden meydana gelmektedir. Duygu düzenleme alt ölçeği ise empati, uygun negatif ve pozitif duygu görüntüleme duygusal farkındalık gibi maddelerden meydana gelmektedir. Duygu düzenleme alt ölçeği maddeleri 1'den (Hiçbir zaman/ Nadiren), 4'e (Her zaman) kadar puanlanmıştır. Değişkenlik/Olumsuzluk alt ölçek maddeleri 2, 6, 8, 10, 13, 14, 17, 19, 20, 22, 24, 4 (tersten puanlanmakta), 5 (tersten puanlanmakta), 9 (tersten puanlanmakta), 11 (tersten puanlanmakta). Duygu düzenlemede; 1, 3, 7, 15, 21, 23, 16 (tersten puanlanmakta), 18 (tersten puanlanmakta). Alt ölçeklerin ortalama puanları hesaplanmaktadır. Batum ve Yağmurlu tarafından Türkçeye uyarlama çalışmasında iç tutarlılığa ilişkin katsayıları duygu düzenleme alt ölçeği .73, Değişkenlik/Olumsuzluk alt ölçeğinde ise .75 olarak saptanmıştır (Batum ve Yağmurlu, 2007).

2.5.3. Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği (ÇKMÖ)

ÇKMÖ Prior, Sanson ve Oberklaid (1989) tarafından beraber geliştirilmiştir. Yağmurlu ve Sanson (2009) tarafından birlikte Türkçe'ye uyarlanmıştır. Çocuklar adına “Kısa Mizaç Ölçeği” 30 maddeden meydana gelmektedir. Ölçeğin puanlaması ise 1 (Hemen Hiç) ile 6 (Hemen Her Zaman) arasında biçiminde belirlenmiştir. Sıcakkanlılık/Utangaçlık, Ritmiklik, Sebatkarlık ve Tepkisellik olarak dört alt boyuttan oluşmaktadır (Yağmurlu ve Altan, 2010). Puanlama alt ölçekte yer alan bütün maddelerin ortalaması alınmış olarak hesaplanmaktadır. İç tutarlık katsayısı, Sıcakkanlılık/Utangaçlık .80, Sebatkarlık için .76, Tepkisellik için .77 ve Ritmiklik için .48 olarak saptanmıştır (Yağmurlu ve Sanson, 2009).

2.5.4. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

Karabulut-Demir ve Şendil (2008) tarafından 2-6 yaş arasındaki çocukların ebeveynlerinin davranışları incelenmiştir. Bu incelemenin gerçekleştirilmesi adına Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) geliştirilmiştir. Ebeveynlere uygulanabilen ölçek 4 alt boyuttan ve 46 maddeden oluşmaktadır. Söz konusu alt boyutlar aşağıdadır;

Demokratik Tutum alt Boyutu (17 madde): çocukların ayrı ayrı bir birey olduğunu kabul görme, bağımsız bir kişilik geliştirmesini ve fikirlerini açıkça ifade etmesini teşvik etmeyi kapsamaktadır (5,6,7,10,13,14,15,18,20,23,25,29,36,37,38,42 maddeler).

Otoriter Tutum Alt Boyutu (11 madde): çocukların ayrı ayrı bir birey olduğu kabul edilmez, tersine ebeveynin çocuğun sahibi olduğu görüşü ağır basar, tek yönlü bir iletişim şekli bulunur, kurallı, baskıcı, sözel, itaat, koşulsuz ve fiziksel bir ceza söz konusudur (3,9,11,19,26,27,32,35,39,40,45 maddeler).

Aşırı Koruyucu Tutum Boyutu (9 madde): Çocuğun tek başına yetemeyeceği, bundan dolayı sürekli çocuğu koruma iç güdüsü hakimdir. Uygun görülmeyen davranışlarda müdahale, aşırı kontrol, çocuğu tek başına bir eyleme sevk edememe maddelerini içermektedir (4,8,12,16,21,22,28,41,46 maddeler).

İzin Verici Tutum Boyutu (9 madde): Çocuğun her yaptığını hoş görme, özgürlük alanı tanıma ve çocuğu şımartma vs. konularını kapsamaktadır (1,17,24,30,31,33,34,43,44 maddeler).

Hazırlanan maddeler davranış şekilleri be her bir davranış şekli karşısında yanıt vericilerin seçenekleri sıklık düzeylerine göre farklılık gösteren 5 seçenek yer almaktadır. Bu beş seçenek şunlardır;

1. “Her zaman böyledir” 5 puan
2. “Çoğunlukla böyledir” 4 puan
3. “Bazen böyledir” 3 puan
4. “Nadiren böyledir” 2 puan
5. “Hiçbir zaman böyle değildir” 1 puan almaktadır.

Sorulan sorularda kendilerine en uygun olan cevap hangisi ise yukarıdaki seçeneklerden onları seçerek işaretlemeleri istememektedir. Her boyut için ayrı bir puanlama bulunmaktadır (EK 7). ETÖ boyutlarının Cronbach alfa güvenirlik katsayıları Otoriter Tutum Boyutu için izin verici boyutu için .74, .76, Demokratik Tutum Boyutu için .83 ve Aşırı Koruyucu Tutum Boyutu için .75 bulunmuştur (Karabulut ve Şendil, 2008).

VERİLERİN TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmacı tarafından Mersin’in Tarsus ilçesindeki anaokulları ve kreşlerde devam etmekte olan 3-6 yaş aralığında olup herhangi bir sağlık sorunu yaşamayan sağlıklı gelişim gösteren çocuklar belirlenip ebeveynlerine doldurması için demografik bilgi formu ,Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği(ÇKMÖ),Duygu Düzenleme Ölçeği ve Ebeveyn Tutum Ölçeği verilmiştir. Verilen ölçekleri doldurmaları için ebeveynlere 1 hafta süre verilmiştir.Araştırmacı verilen ölçeklerin dağıtılması ve geri toplanması sürecinde ilgili kurumlara en az iki defa gitmiştir.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Çalışmanın istatistiksel analizinde IBM SPSS 26.0 paket programı kullanıldı. Çalışmaya katılan 3-6 yaş arasındaki çocukların demografik özelliklerinin, duygu düzenleme ölçeklerinin, ebeveyn tutumlarının ve mizaç özelliklerinin betimsel istatistikleri (frekans, yüzde, medyan, interquartile range, min-maks değerler, ortalama, standart sapma) hesaplandı. Çalışmaya katılan çocukların duygu düzenleme ölçekleri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkiye bakılırken, normal dağılan parametreler için Pearson, normal dağılmayan parametreler için ise Spearman Korelasyon Analizleri kullanıldı. Ebeveyn tutumlarına göre çocukların duygu düzenleme ölçekleri ile mizaç özellikleri karşılaştırılırken de normal dağılan parametreler için Analyze of Variance, normal dağılmayan parametreler için ise Kruskal Wallis test kullanıldı. Cinsiyete göre duygu düzenleme ölçekleri ile mizaç özellikleri karşılaştırmalarında ise normal dağılan parametreler için independent samples t test, normal dağılmayan parametreler için ise Mann Whitney U test kullanıldı. Tüm analizlerden önce parametrelerin normal dağılıp dağılmadığı Shapiro wilk test ile tespit edildi. Tüm istatistiksel analizler %95 güven aralığında, anlamlılık ise $p<0,05$ düzeyinde değerlendirildi.

3.BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada ele alınan değişkenlere ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu çalışmanın amacı 3-6 yaş aralığında olan normal gelişim gösteren çocukların duygu düzenleme becerileri, mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak, elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 2. DDÖ ve ÇKMÖ Puanlarının Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

		ÇKM Ö Sıcakkanlılık / Utangaçlık	ÇKM Ö Sebatkarlık	ÇKM Ö Ritmiklik	ÇKM Ö Tepkisellik
DDÖ Toplam	r	-0,142	-0,039	0,111	-0,105
	p	0,146	0,690	0,259	0,285
	N	106	106	106	106
DDÖ Değişkenlik / Olumsuzluk	r	,275**	-0,087	-,325**	,500**
	p	0,004	0,375	0,001	0,0001
	N	106	106	106	106
DDÖ Duygu Düzenleme Kontrol	r	,342**	0,118	- 0,252**	,253**
	p	0,0003	0,230	0,009	0,009
	N	106	106	106	106

- Çalışmaya katılan okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. (Pearson Korelasyon Analizi; Spearman Korelasyon Analizi, $p > 0,05$)
- Çalışmaya katılan çocukların DDÖ Değişkenlik/Olumsuzluk puanları ile ÇKMÖ Ritmiklik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü, düşük düzeyde bir ilişki vardır. (Spearman Korelasyon Analizi; $r = -0,325$; $p = 0,001 < 0,01$)
- Çalışmaya katılan çocukların DDÖ Değişkenlik/Olumsuzluk puanları ile ÇKMÖ Tepkisellik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, orta düzeyde bir ilişki vardır. (Spearman Korelasyon Analizi; $r = 0,5$; $p = 0,0001 < 0,01$)
- Çalışmaya katılan çocukların DDÖ Duygu Düzenleme Kontrol puanları ile ÇKMÖ Sıcakkanlılık/Utangaçlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, düşük düzeyde bir ilişki vardır. (Pearson Korelasyon Analizi; $r = 0,342$; $p = 0,0003 < 0,01$)
- Çalışmaya katılan çocukların DDÖ Duygu Düzenleme Kontrol puanları ile ÇKMÖ Ritmiklik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü, düşük düzeyde bir ilişki vardır. (Pearson Korelasyon Analizi; $r = -0,252$; $p = 0,009 < 0,01$)
- Çalışmaya katılan çocukların DDÖ Duygu Düzenleme Kontrol puanları ile ÇKMÖ Tepkisellik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, düşük düzeyde bir ilişki vardır. (Pearson Korelasyon Analizi; $r = 0,253$; $p = 0,009 < 0,01$)
- Bunların dışında çalışmaya katılan okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. (Pearson Korelasyon Analizi; Spearman Korelasyon Analizi, $p > 0,05$)

Tablo 3. DDÖ ve ETÖ Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları

uy gu dü zen le me bec eril eri	Demokratik n=71			Otoriter n=14			İzin verici n=18			Aşırı koruyucu n=3			p
	ed ya n (I Q R)	in- Ma ks	rt. ±S S	ed ya n (I Q R)	in- Ma ks	rt. ±S S	ed ya n (I Q R)	in- Ma ks	rt. ±S S	edy an (IQ R)	in- Ma ks	rt. ±S S	
D Ö To pla m	,56 (0, 23)	,14 - 3,4 1	,6± 0,2	,56 (0, 22)	,4- 2,9 2	,61 ±0, 2	,54 (0, 27)	,4- 2,9 1	,59 ±0, 2	,65	,6- 2,9 1	,72 ±0, 2	,40 8
D Ö De ğiş ke nli k / Ol um suz luk	,33 (0, 44)	,2- 2,9	,21 ±0, 4	,46 5 (0, 22)	,6- 2,7 3	,38 ±0, 3	,13 (0, 79)	,26 - 2,6	,09 ±0, 4	,4	,4- 2,4 7	,42 ±0, 04	,20 7

DDÖ Duygu Düzenle me Kontrol	,37 (0,82)	,12 - 4,7	,43 ±0,6	,58 (0,67)	,1- 4,7	,62 ±0,5	,12 (0,78)	,5- 3,87	,21 ±0,4	,7	,92 - 4,12	,58 ±0,6	,25 1
---	---------------	-----------------	-------------	---------------	------------	-------------	---------------	-------------	-------------	----	------------------	-------------	----------

Çalışmaya katılan 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi çocuklar arasında ebeveyn tutumlarına göre duygu düzenleme becerileri (DDÖ Toplam, DDÖ Değişkenlik/Olumsuzluk ve DDÖ Duygu Düzenleme Kontrol) puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 4. ÇKMÖ ve ETÖ Puanlarının Analyze of Variance ANOVA Testine sonuçları

Çocuklar için kısa mizaç ölçeği	Demokratik n=71			Otoriter n=14			İzin verici n=18			Aşırı koruyucu n=3			p
	Medyan (IQR)	Min - Maks	Ort. ±SS	Medyan (IQR)	Min - Maks	Ort. ±SS	Medyan (IQR)	Min - Maks	Ort. ±SS	Medyan (IQR)	Min - Maks	Ort. ±SS	
ÇKMÖ Sıcakkanlılık / Utangaçlık	4,14 (0,9)	2,14 - 5,71	4,15 ±0,7	4,585 (0,61)	3,71 - 5	4,5 ±0,4	3,855 (0,75)	1,28 - 5,42	3,76 ±1	4,6	4,56 - 4,8	4,65 ±0,1	0,022*2

ÇKMÖ Sebatkarlık	3,6 4 (1,01)	1,71 - 5,71	3,62 ±0,8	3,58 (1,37)	2,46 - 5,14	3,64 ±0,8	3,53 5 (0,81)	1,56 -5	3,4± 0,8	3,89	2,25 -4	3,38 ±1	0,72 6 ¹
ÇKMÖ Ritmiklik	4,1 (0,85)	2- 5,71	4,01 ±0,7	3,68 5 (1,17)	2,61 - 5,85	3,72 ±0,9	4,06 (0,75)	2,91 - 5,85	4,08 ±0,8	4,32	3,42 - 4,36	4,03 ±0,5	0,56 2 ¹
ÇKMÖ Tepkisellik	3,4 5 (1,3)	1,1- 5,11	3,4± 0,8	3,9 (1,02)	2,33 - 4,73	3,8± 0,7	3,49 5 (1,64)	1,55 - 4,76	3,35 ±1	4,02	3,07 -4,7	3,93 ±0,8	0,28 3 ¹

Çalışmaya katılan 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi çocuklar arasında ebeveyn tutumlarına göre ÇKMÖ Sıcakkanlılık/Utangaçlık puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. (Kruskal Wallis test; $\chi^2=9,663$; $p=0,022<0,05$) Bu fark, Demokratik ile Otoriter (Mann whitney U test; $U=328,5$; $Z=-1,998$; $p=0,046<0,05$) Otoriter ile İzin Verici (Mann whitney U test; $U=62$; $Z=-2,435$; $p=0,015<0,05$) ve İzin Verici ile Aşırı Koruyucu (Mann whitney U test; $U=6$; $Z=-2,112$; $p=0,035<0,05$) grupların ÇKMÖ Sıcakkanlılık/Utangaçlık puanları arasındaki farklardan kaynaklanmıştır.

Çalışmaya katılan 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi çocuklar arasında ebeveyn tutumlarına göre ÇKMÖ Sebatkarlık, Ritmiklik ve Tepkisellik puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 5. Çocukların Cinsiyetine göre DDÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

Duygu Düzenleme becerileri	Kız n=55			Erkek n=51			p
	Medyan (IQR)	Min- Maks	Ort.±SS	Medyan (IQR)	Min- Maks	Ort.±SS	
DDÖ Toplam	2,56 (0,25)	2,14- 3,41	2,62±0,19	2,56 (0,25)	2,4- 2,91	2,58±0,15	0,178 ²
DDÖ Değişkenlik/ Olumsuzluk	2,34 (0,37)	1,2- 2,73	2,24±0,38	2,4 (0,57)	1,26- 2,9	2,2±0,42	0,927 ²
DDÖ Duygu	3,37	2,37-	3,36±0,56	3,5 (0,65)	2,12-	3,49±0,55	0,256 ¹

Düzenleme Kontrol	(0,83)	4,5			4,7		
--------------------------	--------	-----	--	--	-----	--	--

¹: Independent samples t test; ²: Mann whitney U test

Çalışmaya katılan 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi çocuklar arasında cinsiyetlerine göre DDÖ Toplam ve Değişkenlik/Olumsuzluk puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. (Mann Whitney U test; $p>0,05$)

Çalışmaya katılan 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi çocuklar arasında cinsiyetlerine göre DDÖ Duygu Düzenleme Kontrol puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. (Independent samples t test; $p>0,05$)

Tablo 6. Çocukların Yaşlarına göre DDÖ Puanlarının Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

		DDÖ Toplam	DDÖ Değişkenlik / Olumsuzluk	DDÖ Duygu Düzenleme Kontrol
Yaş (Ay)	r	0,131	0,126	0,156
	p	0,181	0,199	0,111
	N	106	106	106

Çalışmaya katılan çocukların yaşları ile duygu düzenleme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. (Spearman Korelasyon Analizi; $p>0,05$)

Tablo 7. Çocukların Cinsiyetlerine göre ÇKMÖ Puanlarının Independent Samples T Testi Sonuçları

Çocuklar için kısa mizaç ölçeği	Kız n=55			Erkek n=51			p
	Medyan (IQR)	Min-Maks	Ort.±SS	Medyan (IQR)	Min-Maks	Ort.±SS	
ÇKMÖ Sıcakkanlılık / Utangaçlık	4,14 (0,94)	2,14-5	4,1±0,66	4,3 (0,91)	1,28-5,71	4,19±0,86	0,381 ²

ÇKMÖ Sebatkarlık	3,71 (1,06)	2,22- 5,71	3,66±0,75	3,57 (1)	1,56- 5,71	3,5±0,87	0,314 ¹
ÇKMÖ Ritmiklik	4,14 (1,08)	2,49- 5,85	4,05±0,77	4 (0,72)	2-5,85	3,91±0,74	0,364 ¹
ÇKMÖ Tepkisellik	3,45 (1,35)	1,1- 5,11	3,43±0,85	3,63 (1,24)	1,55- 4,74	3,49±0,86	0,715 ¹

Çalışmaya katılan 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi çocuklar arasında cinsiyetlerine göre ÇKMÖ Sıcakkanlılık/Utangaçlık puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. (Mann Whitney U test; $p>0,05$)

Çalışmaya katılan 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi çocuklar arasında cinsiyetlerine göre ÇKMÖ Sebatkarlık, Ritmiklik ve Tepkisellik puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. (Tablo 7)

Tablo 8. Çocukların Yaşlarına göre ÇKMÖ Puanlarının Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

		ÇKMÖ Sıcakkanlılık / Utangaçlık	ÇKMÖ Sebatkarlık	ÇKMÖ Ritmiklik	ÇKMÖ Tepkisellik
Yaş (Ay)	r	0,078	0,113	-0,081	0,146
	p	0,429	0,250	0,411	0,136
	N	106	106	106	106

Çalışmaya katılan çocukların yaşları ile mizaç özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. (Tablo 8)

4.BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri, ebeveyn tutumları ve mizaç özellikleri arasındaki ilişkileri incelemektir.

Araştırmada ilk olarak duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır.Yapılan araştırma sonucunda duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri arasında orta ve düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur.Yapılan araştırmada duygu düzenleme yetersizliği ile sıcakkanlılık/utangaçlık mizaç özelliği arasında pozitif yönlü , tepkisellik mizaç özelliği ile pozitif yönlü orta düzey anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.Yapılan bu araştırma sonucuna göre duygu düzenleme yetersizliği yüksek olan çocukların mizaç olarak daha tepkisel ve utangaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.Akbaba'nın 2017 yılında yürütmüş olduğu (örneklem 551) 5-6 yaş arası çocuktan oluşan araştırmada anne ve öğretmenler ile çalışma yapılmıştır. Bu araştırmada duygu düzenleme becerileri ile tepkisellik mizaç özellikleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Gökşen'in (2019) yürüttüğü örnekleme 400 (4-6 yaş) olan çalışmada da duygu düzenleme yetersizliği ile tepkisellik mizaç özelliği arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Fakat Akbaba'nın (2016) yürütmüş olduğu çalışmada dahil olmak üzere literatür araştırması yapıldığında sebatkarlık mizaç özelliği ile duygu düzenleme becerileri arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmasına rağmen yapılan araştırmada sebatkarlık mizaç özelliği ile duygu düzenleme becerileri arasında herhangi bir ilişkiye ulaşılamamıştır.genel duruma bakılacak olursa duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır. yapılan literatür çalışmasında aksi durumu ifade eden herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.Bu bulgular ışığında çocuğun mizacının duygu düzenleme yeteneğini anlamlı derecede etkiler. Çocuğun duygu düzenleme yeteneği çocuğun mizacına göre değişiklik gösterir.

Araştırmanın diğer bir amacı duygu düzenleme becerileri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkileri incelemektir. Bulgular okul öncesi 3-6 yaş aralığında olan çocukların duygu düzenleme becerileri ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermektedir. Gökşen'in (2019) yürüttüğü örnekleme 400(4-6 yaş) olan çalışmada demokratik ebeveyn tutumu ile çocukların duygu düzenleme becerisi arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaman'ın (2006) yürüttüğü örnekleme 102(4-5 yaş) olan çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan çalışmaların aksine daha önce yapılan bir çalışmada, okul öncesi dönemde, demokratik ebeveyn tutumu ile çocukların öz düzenleme becerileri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (Eke, 2017). Elde edilen bu bulgular değerlendirilirken dikkate alınması gereken bazı sınırlılıklar ve harici durumlar yer almaktadır. Öncelikle örneklem için belirlenen sayı , coğrafi bölge ve çalışılan yaş grubunun demografik özellikleri genellemeleri sınırlayabilir. Ayrıca ebeveyn tutumları ve duygu düzenleme becerilerini ölçen ölçeklerden kaynaklı da sınırlamalar bulunmaktadır. Kullanılan ölçekleri ailelerin doldurması yanlış cevaplar verebilme olasılığını arttırmaktadır. Çalışma dışındaki harici faktörlerin kontrolleri sağlanmış olsa da ailenin sosyo ekonomik durumu, eğitim seviyesi ve aile dinamikleri gibi faktörler sonuçları etkilemektedir. gelecekteki çalışmalarda daha kapsamlı ve kriterin çok olduğu örneklemelerin seçilmesi bulgular konusunda daha objektif sonuçların elde edilmesine yol açabilir.

Mizaç, doğuştan gelen karakteristik özelliklerdir (Aytar ve ark., 2014). Son zamanlarda yapılan çalışmalar, ebeveyn tutumlarının çocuğun mizacını etkileyebileceğini ileri sürmüştür (Erdoğan ve ark., 2017) Aşırı koruyucu ve izin verici ebeveyn tutumlarının çocuğun sosyo-duygusal gelişiminde olumsuz etkisi vardır. Aşırı koruyucu tutum sergileyen ailelerde yetişen çocuklar etrafındaki insanlara bağımlı , talepkar , korumasız ve en önemlisi de özgüveni düşük bireylerdir. İzin verici tutum sergileyen ailelerde büyüyen çocuklar ise dürtüsel, bencil, saldırgan ve ben merkezci bir kişilik geliştirebilirler. Bu nedenden dolayı aşırı koruyucu ve izin verici tutum sergileyen ailelerde sebatkarlık, ritmiklik ve sıcakkanlılık mizaç özelliklerinin negatif yordayıcı ; tepkisellik mizaç özelliğinin ise pozitif yordayıcı olması beklenir. ancak bu araştırmada istatistiksel olarak sıcakkanlılık/ utangaçlık mizaç ölçeği ile aşırı koruyucu

ebeveyn tutumu arasında diğer mizaç özelliklerine göre daha fazla anlamlı fark bulunurken , izin verici ebeveyn tutumu ile sıcakkanlılık/utangaçlık mizaç özellikleri arasında en az anlamlı fark bulunmuştur. Elde edilen sonuçların aksine Erdoğan ve arkadaşlarının (2017) yapmış olduğu çalışmada "izin verici" ve "aşırı koruyucu" ebeveyn tutumları ile çocuğun "sıcakkanlılık", "ritmiklik", "sebatkarlık" ve "tepkisellik" mizaç özellikleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.Yine Yaman'ın (2018) çalışmasında elde edilen sonuçlarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.Çelişkili sonuçların formu dolduran ailelerin yanlış cevap vermesinden kaynaklı olabilir.

Demokratik ebeveyn tutumunun çocuklar üzerinde birçok gelişim alanında olumlu etkisi vardır.demokratik tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarına koşulsuz sevgisi ve güveni vardır. çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulundururlar.çocuğa sorumluluk verir ve çocuğun hayatında olması gereken sağlıklı kurallar koyarlar. Çocuğun fikir ve isteklerine önem verirler ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundururlar (Kulaksızoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 2000). Demokratik ebeveyn tutumuyla büyüyen çocuklar arkadaş canlısı,dışa dönük, bağımsız bir kişilik göstermesi beklenir.tüm bu açıklamalara bakılarak demokratik ebeveyn tutumu ile sıcakkanlılık mizaç özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki beklenir.Yapılan araştırma sonucunda demokratik ebeveyn tutumu ile sıcakkanlılık mizaç özellikleri arasında pozitif korelasyon saptanmıştır.Aksine, Erdoğan ve arkadaşları (2017), demokratik ebeveyn tutumu ve çocuğun sıcakkanlılık mizacı arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ileri sürmüştür.Demokratik ebeveyn tutumu ile sıcakkanlılık arasındaki korelasyonun bebeğin mizaç özelliğinden kaynaklı olabileceği de olasılıklar arasındadır.Bu çalışmada demokratik ebeveyn tutumu ile ritmiklik,tepkisellik ve sebatkarlık mizaç özellikleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.Aksine, Erdoğan ve arkadaşları (2017), çocuğun sebatkarlık ve ritmiklik mizaç özellikleri ile demokratik ebeveyn tutumu arasında pozitif korelasyon bulmuştur. Çelişkili sonuçlar, sosyokültürel ve demografik bulgulardaki farklılıklardan kaynaklanmıŷ olabilir.Örneğin, Erdoğan ve arkadaşlarının (2017) araştırmasında, annelerin çoğu ilköğretim mezunudur ve çalışmamaktadır. Bu çalışmada ise annelerin çoğu üniversite mezunudur ve çalışmaktadır. Erdoğan ve arkadaşlarının (2017) çalışması, Denizli ve Uŷak illerinde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma ise, Tarsus'ta gerçekleştirilmiştir

Otoriter ebeveyn tutumu ile yetişen çocuklar ,ilişkilerinde pasif, saldırgan, duygularını ve düşüncelerini ifade edemeyen bir kişilik geliştirebilirler (Çağdaş ve Seçer, 2002) Bu bulgulara dayanarak otoriterlik arttıkça çocuklarda gözlenen tepkisellikte artış olacağı ; otoriterlik azaldıkça da ritmiklik , sebatkarlık ve sıcakkanlılık /utangaçlık mizaç özelliğinde ise azalış olacağı düşünülmüştür.Ancak elde edilen sonuçlara göre ‘ sıcakkanlılık/utangaçlık’ mizaç özelliğinde anlamlı fark bulunurken ‘ ritmiklik’ ‘ sebatkarlık’ ve ‘ tepkisellik’ mizaç özelliklerinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.Daha önceki araştırmalar, otoriter ebeveyn tutumu ve çocuğun bazı mizaç özellikleri arasında anlamlı korelasyon bulmuştur (Wang, 1993; Wang, 1994; Kiff, Lengua ve Zalewski, 2011).Araştırmadaki çelişkilerin çocukların psikolojik ve tıbbi rahatsızlıklarının olup olmamasından , kültürel ve yöresel farklılıklardan kaynaklı olabilir.

Araştırmada incelenen diğer bir konu ise duygu düzenleme becerileri ile cinsiyet arasındaki ilişkiye bakmaktır. duygu düzenleme becerileri üzerinde cinsiyetinde etkili olabileceği düşünülmüştür.Toplumda genellikle, erkek çocukların agresyonu kız çocuklarına göre daha çok normalleştirilir (Altan, 2006).Bu sebepten ötürü ebeveynlerin ve öğretmenlerin erkek çocuklarına kız çocuklarındn daha çok sınır koyduğu sonucuna varılabilir.sınır koyma üzerindeki farklılıklardan ötürü de duygu düzenleme becerilerinde de bir farklılık olabileceği düşünülmüştür.Bundan ötürü kız çocuklarının duygu düzenleme becerileri konusunda erkek çocuklarından daha başarılı olabileceği varsayılmıştır. Ancak bu araştırmada çocuğun cinsiyeti ve duygu düzenleme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.Araştırma bulguları, Jabeen ve Anis-ulHaque (2013) ve Eisenberg ve arkadaşlarının (2007) bulguları ile uyumludur. Aksine, daha önceki çalışmaların bazılarında, çocuğun cinsiyeti ve duygu düzenleme becerisi arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Dorr, Rose, Doubly ve Kovaric, 1995; Morris ve arkadaşları, 2002; Kurber, 2010; Ecirli ve Ogelman, 2015). Kız çocuklarının duygu düzenleme puanlarının erkek çocukların puanlarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Kurbet, 2010). Benzer bir çalışmada, kız çocuklarının duygu düzenlemede erkek çocuklarına göre daha başarılı olduğu gözlenmiştir (Morris ve arkadaşları, 2007). Örneğin, başka bir çalışmada, öfke kontrolünde kız çocuklarının

erkek çocuklarına göre daha başarılı olduğu tespit edilmiştir (Dorr ve ark., 1995).Kız ve erkek çocuklarını duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı bir farkın olmamasının başlıca sebepleri , biyolojik, hormonal,kültürel etkenler ve ebeveynlerin cinsiyete yönelik farklı tutumlar sergilemesinden kaynaklanabilir.

Duygu düzenleme becerilerinin daha aktif olduğu ve duyguların daha yoğun yaşandığı dönem ergenlikte başlar. Sosyal çevrenin , fiziksel özelliklerin ve en önemlisi duyguların hızlıca değiştiği ergenlik döneminde duygu düzenleme becerileri aktif rol oynar. Biyolojik farklılaşmalar büyük oranda ergenlikte başlar.Araştırmada elde edilen bulgulara göre duygu düzenleme becerileri ile yaş arasından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.Bu sonuç literatürde ki birçok çalışmayı destekler niteliktedir. elde edilen bu sonucun araştırmada belirlenen yaş aralığından ayrılabileceği düşünülmektedir.

Araştırma bulgusuna göre çocukların mizaç özellikleri ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.yapılan bir araştırmaya göre (Gökşen, 2019) erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha ritmik olduğu belirlenmiştir.Literatür araştırması yapıldığında bu sonucu destekler nitelikte çalışmalar bulunmaktadır. Bu bulguların aksine alanyazında bazı araştırmalarda (Chen ve arkadaşları, 2009;Zembat, Yılmaz ve İlçi-Küsmüş, 2018) cinsiyetin mizaç üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçların genetik faktörler ve ebeveyn tutumlarıyla açıklanabilir.

Araştırmada çocuğun yaşı ile mizaç özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.Bunun sebebi belirlenen yaş aralığının birbirine yakın olmasından kaynaklı olabilir.yapılan bir araştırmada 5-6 yaş aralığı incelenmiş olup elde edilen sonuçlar çalışmayı destekler niteliktedir. (Akbaba ,2017) Başka bir araştırmada (Erşahin , Şafak ,2016) cinsiyet ve yaş değişkeninin ritmiklik boyutu puanına ortak etkilerinin incelendiği analiz sonucunda cinsiyet ve yaş değişkenlerinin birlikte ritmiklik boyutuna istatistiksel olarak anlamlı bir etki ettiği bulunmuştur. Değişkenler ayrı ayrı incelendiğinde ritmiklik boyutuna istatistiksel olarak anlamlı etki etmezken

birlikte bu etki istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu sonuca göre yaş değişkeninin tek başına mizacı etkilemediği düşünülebilir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın kapsamı sınırlıdır. Araştırma da Mersin'in Tarsus ilçesi kullanılmıştır. Diğer bölgelerdeki çocuklar ve ebeveynler araştırmaya katılmamıştır.

Örneklem grubu sınırlıdır. Araştırma 2023-2024 döneminde 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi eğitimlerine devam eden sağlıklı gelişim gösteren çocuklar ile sınırlandırılmıştır. Bu yaş grubunun dışındaki çocuklar ve farklı eğitim düzeyindeki çocuklar araştırmaya dahil edilmemiştir.

Ölçüm araçları sınırlıdır. Araştırmada kısa mizaç ölçeği, ebeveyn tutum ölçeği ve duygu düzenleme ölçeği kullanılmış olup bu ölçeklerin dışında başka ölçme araçları kullanılmamıştır. Ve bu ölçme araçları dışında değişkenler dikkate alınmamıştır.

Geçerlilik sınırlıdır. Araştırmanın geçerliliği belirlenen örneklem ile sınırlıdır. Farklı popülasyondaki çocuklar ve aileler arasındaki farklılıklar dikkate alınmamıştır.

Ebeveynlerin form doldurma doğruluğu, araştırmada doldurulması istenen ölçeklerin sorumluluğu ebeveynlerdedir. Ebeveynlerin kendi çocuklarının duygusal durumları hakkında tam ve doğru bilgilere sahip olmama ve bunları objektif bir şekilde değerlendirememesi olasılığı vardır. Velilerin vermiş olduğu subjektif cevaplar araştırmanın doğruluğunu etkileyebilir ve araştırmayı sınırlandırabilir.

SONUÇ

Bu bölümde ,araştırmada ele alınan alt amaçlar doğrultusunda elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde , DDÖ Değişkenlik/Olumsuzluk puanları ile ÇKMÖ Sıcakkanlılık/Utangaçlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, düşük düzeyde bir ilişki vardır.DDÖ Değişkenlik/Olumsuzluk puanları ile ÇKMÖ Tepkisellik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, orta düzeyde bir ilişki vardır.DDÖ Duygu Düzenleme Kontrol puanları ile ÇKMÖ Sıcakkanlılık/Utangaçlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, düşük düzeyde bir ilişki vardır.DDÖ Duygu Düzenleme Kontrol puanları ile ÇKMÖ Tepkisellik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, düşük düzeyde bir ilişki vardır.

Araştırmada duygu düzenleme becerileri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde ,çalışmaya katılan 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi çocuklar arasında ebeveyn tutumlarına göre duygu düzenleme becerileri (DDÖ Toplam, DDÖ Değişkenlik/Olumsuzluk ve DDÖ Duygu Düzenleme Kontrol) puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Araştırmada mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde,çalışmaya katılan 3-6 yaş aralığında olan okul öncesi çocuklar arasında ebeveyn tutumlarına göre ÇKMÖ Sıcakkanlılık/Utangaçlık puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.Bu fark, Demokratik ile Otoriter, Otoriter ile İzin Verici ve İzin Verici ile Aşırı Koruyucu grupların ÇKMÖ Sıcakkanlılık/Utangaçlık puanları arasındaki farklardan kaynaklanmıştır.

Araştırmada cinsiyetlerine göre duygu düzenleme becerileri arasında ilişkiye bakıldığında , cinsiyet ve duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Çocukların yaşlarına göre duygu düzenleme becerileri incelendiğinde çocukların yaşının duygu düzenleme becerileri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Çocukların cinsiyetlerine göre mizaç özelliklerine bakıldığında iki bileşen arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir.

Çocukların yaşlarına göre mizaç özelliklerine bakıldığında ise mizaç özelliklerinin çocukların yaşlarından etkilenmediği saptanmıştır.

Duygu düzenleme becerilerinin hem ebeveynler olarak hem de öğretmenler açısından öneminin daha iyi anlaşılabilmesi ve bu becerinin nasıl daha iyi destekleneceğinin farkına varılabilmesi için daha çok çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebepten ötürü benzer çalışmalar farklı örneklem gruplarında tekrar araştırılmalıdır. Duygu düzenleme becerilerini etkileyebilecek olan diğer bir etken kültürel farklılık olabileceğinden farklı kültürlerde yetişmiş çocukların karşılaştırılmalı araştırmaları yapılmalıdır. Duygu düzenleme becerilerinde yaşın etkisinin olabileceği konusunda geniş yaş aralıkları kullanılarak boylamsal çalışmalar yapılabilir. Ebeveyn tutumlarının duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisini daha iyi anlayabilmek için ebeveyn tutumları ile duygu düzenleme becerileri arasında daha kapsamlı ve objektif sonuçların alınabileceği uygun koşullar eşliğinde ilişkisel çalışmalar yapılabilir. Ayrıca ebeveyn tutumunun çocukların sosyal, bilişsel, duygusal gelişimindeki etkisi çok büyüktür. Sağlıklı gelişim gösteren çocukların büyüdüklerinde kendi problemlerini çözmede daha rahat, sosyal çevresine adapte olmakta zorluk yaşamayan, hayatın zorluklarına karşı daha dayanıklı bireyler olabilmesi için sağlıklı ilişkiler içerisinde büyümeleri gereken bir aile ortamına ihtiyaç duyarlar. Bu durumda ebeveynlerin bir birey olarak iyi halde olması ayrıyeten ebeveyn olarak eşi ile iş birliği halinde olması son derece önemlidir. Bu yüzden ebeveyn tutumunun önemini anlatan eğitimlerin ebeveynlere, ebeveyn olmayı düşünenlere ve öğretmenlere verilmesi gereklidir.

Mizaç özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalarda elde edilen bulguların çoğu birbirini destekler nitelikte olsa da mizaç özelliklerini daha detaylı anlatan çalışmalara

ihtiyaç vardır. Araştırmada yer alan sınırlılıklar göz önüne alındığında öncelikle mizaç özelliklerine yönelik hazırlanmış daha açıklayıcı ve kapsamlı formların oluşturulması gereklidir. ayrıca ailelere çocuklarını daha iyi tanıyabilmeleri açısından çocuk - ebeveyn temelli etkinliklerin yer aldığı daha detaylı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca sınıf ortamında öğretmenin öğrencisinin mizaç özelliklerini daha iyi tanıyabilmesi ve çocuğun mizacına yönelik davranabilmesi oldukça önemlidir. Bunun için öğretmen ve öğretmen adaylarının hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinde mizacın belirlenmesi , mizaca uygun çevre düzenlemesi yapılarak farklı mizaçlara sahip çocukların aynı çatı altında daha sağlıklı ilişkiler geliştirebileceğinin bilgisi verilmelidir. Verilen bu eğitimler sayesinde daha donanımlı olan öğretmenler öğrencilerini daha kolay keşfedebilir , erken müdahale ile ailelere bilgi verir ve bu şekilde hayat birçok çocuğu kazandırabilir. Tüm bunları gerçekleştirirken de çocuğun öz saygısı her zaman yüksek olur.

Ölçüm araçlarının çeşitlendirilmesi çalışmanın güvenilirliğini arttırabilir. Araştırmada kullanılan ölçekler ek olarak doğrudan gözlem yöntemlerinin farklı veri toplama tekniklerinin kullanılması faydalı olabilir. Bu durum daha nesnel ve ayrıntılı veriler elde edilmesini sağlayacaktır.

Son olarak, ebeveynlerin doldurduğu ölçeklere ek olarak, doğrudan çocuk gözlemleri veya değerlendirmelerinin de dahil edilmesi, daha objektif verilerin elde edilmesini sağlayabilir. Ebeveynlerin subjektif değerlendirmeleri, çocukların duygusal durumları hakkında tam ve doğru bilgilere sahip olamama veya bunları doğru bir şekilde değerlendirememesi olasılığı taşır. Bu nedenle, doğrudan çocuk gözlemleri veya değerlendirmeleri, çocuğun duygu düzenleme becerilerinin daha doğru bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanır. Bu tür doğrudan değerlendirmeler, ebeveynlerin subjektif değerlendirmelerine dayalı verileri tamamlayarak daha kapsamlı bir değerlendirme sağlar.

Tüm bu öneriler, gelecekte yapılacak araştırmaların daha kapsamlı, genelleştirilebilir ve güvenilir sonuçlara ulaşmasını desteklemek amacıyla sunulmuştur. Bu önerilerin dikkate alınması, çocukların duygu düzenleme becerilerini ve ebeveyn tutumlarını anlamak ve bu alanlarda daha etkili müdahaleler geliştirmek açısından büyük önem taşır.

KAYNAKÇA

- Arslan,S.(2023).Kekeleyen Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Mizaç Özellikleri ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,Yüksek Lisans Tezi .Kapadokya Üniversitesi.Nevşehir
- Baer, R. A., Smith, G. T., Hopkins, J., Krietemeyer, J., & Toney, L. (2006). Using selfreport assessment methods to explore facets of mindfulness. *Assessment*, 13(1), 27-45.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Bechara, A., Damasio, H., Tranel, D., & Damasio, A. R. (1997). Deciding advantageously before knowing the advantageous strategy. *Science*, 275(5304), 1293-1295.
- Bhat, J., Lister, J. J., & Yorkston, K. M. (2017). Speech and voice disorders in Parkinson's disease: A review of the impact of pharmacological, surgical, and deep brain stimulation interventions. *Parkinson's Disease*, 2017.
- Bishop, D. V. (2014). Ten questions about terminology for children with unexplained language problems. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 49(4), 381-415.
- Bishop, D. V. (2014). Ten questions about terminology for children with unexplained language problems. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 49(4), 381-415.
- Bishop, D. V. (2014). Ten questions about terminology for children with unexplained language problems. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 49(4), 381-415.
- Bishop, S. R., Lau, M., Shapiro, S., Carlson, L., Anderson, N. D., Carmody, J., ... & Devins, G. (2004). Mindfulness: A proposed operational definition. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11(3), 230-241
- Blandon, A. Y., Calkins, S. D., Keane, S. P., & O'Brien, M. (2008). Individual differences in trajectories of emotion regulation processes: The effects of maternal

- depressive symptomatology and children's physiological regulation. *Developmental Psychology*, 44(4), 1110-1123.
- Blood, G. W., Ridenour, V. J., & Qualls, C. D. (2018). Co-occurring speech-language impairment in children who stutter: A complex web of possible connections. *Seminars in Speech and Language*, 39(2), 99-113.
- Blood, G. W., Ridenour, V. J., & Qualls, C. D. (2018). Co-occurring speech-language impairment in children who stutter: A complex web of possible connections. *Seminars in Speech and Language*, 39(2), 99-113.
- Blood, G. W., Ridenour, V. J., & Qualls, C. D. (2018). Co-occurring speech-language impairment in children who stutter: A complex web of possible connections. *Seminars in Speech and Language*, 39(2), 99-113.
- Bloodstein, O. (1995). *A handbook on stuttering* (5th ed.). San Diego, CA: Singular Publishing Group.
- Bloodstein, O. (1995). *A handbook on stuttering* (6. baskı). Delmar Thomson Learning.
- Bloodstein, O. (1995). *A handbook on stuttering*. Delmar Cengage Learning.
- Bloodstein, O., & Ratner, N. B. (2008). *A handbook on stuttering* (6th ed.). Delmar Cengage Learning.
- Bloodstein, O., & Ratner, N. B. (2008). *A handbook on stuttering* (6th ed.). Delmar Thomson Learning.
- Bloodstein, O., & Ratner, N. B. (2008). *A Handbook on Stuttering*. Delmar Cengage Learning.
- Chichester: Wiley.
- Prior, M., Smart, D., Sanson, A., ve Oberklaid, F. (2000). Does Shy-Inhibited Temperament in Childhood Lead to Anxiety Problems in Adolescence? *Journal of The American Academy of Child & Adolescent*, 39(4), 461-8.
- Demir, E. K. (2007). *Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Denham, S., Blair, K., Demlilder, E., Levitas, J., Sawyer., K., Auerbach, S., ve Queenan, P. (2003). *Preschool Emotional Competence : Pathway to Social Competence*. *Child Development*, 74(1), 238-256.
- Domasia, A. R. (2006). *Emotion and The Human Brain*. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 935(1), 101-6.

- Dorr, A., Rose, A. M., Doubly, ve Kovaric, P. (1995). Children's Expression and Control of Emotion-Related Behavior: Developmental and Gender Influences on Childrens' and Parents Perceptions. L. A. : UCLA.
- Durmuř. R. (2006). 3-6 yağ Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kięilik Özellikleri ile Anne Baba Tutumlarının Bazı Deęiękenlere Göre Ėncelenmesi. Yayınlanmamığ Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ėstanbul.
- Ecirli, H., ve Ogelman, H. G. (2015). Beę-Altı Yağ Çocukları Ėçin Duygu Düzenleme Strateji'leri Ölçeğinin Geçerlik Güvenirlik Çalığması. Uluslararası Hakemli Beęeri ve Akademik Bilimler Dergisi, 4(13), 85-100.
- Eisenberg, N., Cumberland, A. ve Spinrad, T. L. (1998). Parental Socialization of Emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241-273.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., ve Reiser, M. (1999). Parental Reactions to Children's Negative Emotions: Longitudinal Relations to Quality of Children's Social Functioning. *Child Development*, 70(2), 513-534.
- Eisenberg, N., Ma, Y., Chang, L., Zhou, Q, West, S. G., ve Aiken, L. (2007). Relations of Effortful Control, Reactive Undercontrol, and Anger to Chinese Children's Adjustment. *Development and Psychopathology*, 19, 385-409.
- Eisenberg, N., ve Fabes, R. A. (1992). Emotion, Regulation, and The Development of Social Competence. M. S. Clark (Ed.), *Review of Personality and Social Psychology: Emotion and Social Behavior* (pp. 119-150). CA: Sage
- Eisenberg, N., ve Spinrad, T. L. (2004). Emotion-Related Regulation: Sharpening the Definition. *Child Development*, 75(2), 334-339.
- Eke, K. (2017). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Öz Düzenleme Becerileri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki Ėliękinin Ėncelenmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol: 8 (28), 273-287.
- Eksi , A. (1990). Çocuk, Genç, Ana Babalar. Bilgi Yayınevi, Ankara. Erdoğan, N. I., Yoleri, S., ve Tetik, G. (2017). Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri Ėle Ėliękisinin Ėncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 42, 226-239

- Eroğlu M. (2014). 0-6 Yağ Arası Çocuğa Sahip Anne Babaların Sosyo Ekonomik Durumlarının ve Benlik Saygılarının Çocuk Yetiğtirme Tutumlarına Etkisi. Yayınlanmamığ Yüksek Lisans Tezi. Toros Üniversitesi, Mersin.
- Erol, N., ğimğek, Z., Öner, Ö., ve Munir, K. (2005). Effects of Internal Displacement and Resettlement on the Mental Health of Turkish Children and Adolescents. *European Psychiatry*, 20(2),152-7.
- Filiz, Z., ve Yaprak, B. (2009). A Study on Classifying Parenting Styles Through Discriminant Analysis. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 5(2), 195-209.
- ğahinoğlu, N. (2010). Tükenmiğlik Sendromu Ğle Mizaç ve Karakter Boyutları Arasındaki Ğliğkiler. Yayınlanmamığ yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Ğzmir.
- ğener, ğ., ve Karacan, E. (1999). Anne-Bebek Çocuk Etkileğiminde Olumlu ve Olumsuz Özellikler. (Ed: Aysel Ekği). Ben Hasta Değilim. Ğstanbul: Nobel Yayınevi, 35–44.
- Gerdes, L. (1998). Bringing Up Parents And Children. Pretoria: University of South Africa. Gottman, J. (1997). The Heart Of Parenting. How To Raise An Emotionally Intelligent Child. London: Bloomsbury.
- Gökşen.E.(2019).Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Mizaç Özellikleri ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İliğkilerin İncelenmesi .Yüksek Lisans Tezi.Karabük Üniversitesi.Karabük
- Greenberg, M. T., Kusche, C. A., ve Speltz, M. (1991). Emotional Regulation, SelfControl, and Psychopathology: The Role of Relationships in Early Childhood. (Eds.) Rochester Symposium on Developmental Psychopathology, 2,21-55.
- Grolnick, W. S. (2003). The Psychology of Parental Control. How well-meant parenting backfires. London: Lawrence Erlbaum Associates
- Gross, J. J. (1998). The Emerging Field of Emotion Regulation: An Integrative Review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299.
- Gross, J. J. (1998b). The Emerging Field of Emotion Regulation: An Integrative Review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299.
- Gross, J. J. (2001). Emotion Regulation in Adulthood: Timing is Everything. *Current Directions in Psychological Science*, 10(6), 214-219.

- Gross, J. J., ve John, O. P. (2003). Individual Differences in Two Emotion Regulation Processes: Implications for Affect, Relationships, and Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 348-362.
- Gross, J. J., ve Munoz, R. F. (1995). Emotion Regulation and Mental Health. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 2, 151–164.
- Gross, J. J., ve Thompson, R. A. (2007). Emotion Regulation: Conceptual Foundations. In J. J. Gross (Ed.). *Handbook of emotion regulation* (pp. 3-24). New York: Guilford Press.
- Gupta, R. M., ve Theus, F. C. (2006). *Pointers For Parenting For Mental Health Service Professionals*. England:
- Güngör, A. (2002). *Gelişim ve Öğrenme. Toplumsal ve Duygusal Gelişim*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Hart, C. H., Newell, L. D., & Olsen, S. F. (2003). Parenting skills and socialcommunicative competence in childhood. In J. O. Greene & B. R. Burleson (Eds.), *Handbook of communication and social interaction skills* (pp. 753-797). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Haycraft, E. L., ve Blisset, J. M. (2008). Maternal and Paternal Controlling Feeding Practices: Reliability and Relationships with BMI. *Obesity (Silver Spring)*, 16 (7), 1552-1558
- Hetherington, E. M., ve Mussen, P. H. (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4. baskı) içinde (1-101). New York: Wiley.
- Hibbard, D. R., ve Walton, G. E. (2014), Exploring the Development of Perfectionism: The Influence of Parenting Style and Gender. *Social Behavior and Personality*, 42(2), 269-278. Huang, G. H. C., ve Gove, M. (2015). Asian Parenting Styles and Academic Achievement: Views from Eastern and Western Perspectives. *Education*, 135(3), 389-397.
- Hillsdale, NJ: Erlbaum; 1995. pp. 299–321. Santrock J W. (2015). *Life Span Development. Yaşam Boyu Gelişim*. 13thed, Çeviren: Galip Yüksel, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd Şti., Ankara.

- Hubbs-Tait, L., Kennedy, T. S., Page, M. C., Topham, G. L., ve Harrist, A. W. (2008). Parental Feeding Practices Predict Authoritative, Authoritarian, and Permissive Parenting Styles. *Journal of the American Dietetic Association*, 108, 1154-1161.
- Iğık, A., ve Turan, F. (2015). Normal Gelişim Gösteren ve Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocuklarda Duygu Düzenleme. *Hacettepe University of Health Sciences*, 1, 709-716.
- Izard, C. E., Woodburn, E. M., Finlon, K. J., Krauthamer-Ewing, E.S., Grossman, S. R., ve Seidenfeld, A., (2011). Emotion Knowledge, Emotion Utilization, and Emotion Regulation. *Emotion Review*, 3, 44–52.
- In V. L. Gadsden, M. Ford, & H. Breiner, (Eds), Parenting matters supporting parents of children ages 0-8. Washington, DC: The National Academies Press. doi: 10.17226/21868.
- Okşak, F. E. (2019). Sosyal Kabul Düzeyi Düşük Ve Yüksek Olan İlkokul 3. Sınıf Çocuklarının Çalışma Belleği Performanslarının Karşılaştırılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Jabeen, F., ve Anis-ul-Haque, M. (2013). Parenting Styles as Predictors of Emotion Regulation Among Adolescents. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 28(1), 85-105.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile. İstanbul: Evrim Yayıncılık.
- John Wiley & Sons, Ltd. Günalp, A. (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Öz güven Duygusunun Gelişimine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Johnson, K., Walden, T., Conture, E., & Karrass, J. (2018). Spatiotemporal Indexes of Auditory Perceptual Processing in Adults Who Stutter. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 61(6), 1534-1545.
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 144-156.
- Kandır, A., ve Alpan, Y. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum*, 4(14), 33-38.
- Karabulut Demir, E. ve Gündil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Karim, A. R., Sharafat, T., ve Mahmud, A. Y. (2013). Cognitive Emotion Regulation in Children is Attributable to Parenting Style, Not to Family Type and Child's

- Gender. World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Psychological and Behavioral Sciences, 7(2), 498-505.
- Karoğlu, H , ve Ünüvar, P . (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 43, 231-254.
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9 (9), 193-204.
- Kiff, C.J., Lengua, L.J., & Zalewski, M. (2011). Nature and nurture: parenting in the context of child temperament individual differences. Clinical Child and Family Psychology Review, 14, 251-301.
- Kloth, S., Janssen, P., Kraaimaat, F., & Brtten, G. (2020). Stuttering: A systematic review of the psychological factors contributing to persistent stuttering in childhood. Journal of Fluency Disorders, 64, 105759
- Knight, C. ve Modi, P. (2016). The use of emotional literacy in work with sexual offenders. Probation Journal, 61(2), 132-147.
- Koole, S. L. (2009). The Psychology of Emotion Regulation: An Integrative Review. Cognition and Emotion, 23(1), 4-41.
- Kopp, C. B. (1982). Antecedents of Self-regulation: A Developmental Perspective. Developmental psychology, 18(2), 199.
- Kopp, C. B. (1989). Regulation of distress and negative emotions: A developmentalview. Developmental Psychology, 25(3), 343-354.
- Kraft, S. J., & Yairi, E. (2012). Genetic factors in persistent stuttering: Evidence from a twin study. Journal of Fluency Disorders, 37(4), 339-348.
- Kristal, J. (2005). The Temperament Perspective: Working With Children's Behavioral Styles. Baltimore, MD.: Brookes Publishing.
- Kristal, J. (2005). The temperament perspective: Working with children's behavioral styles. Paul H Brookes Publishing Company.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınevi, 1.Baskı. Kurbet, H. (2010). Anaokuluna Devam Eden Çocukların Duygusal Düzenleme Becerileri ile Annelerinin Empatik Eğilim ve Tutumlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Kuzgun, Y. (1991). Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. Aile Yazılar, Ankara: Bağbakanlık Aile Arağtırma Kurumu Yayınları.
- Kuzucu, Y. (2016). Duygusal farkındalık düzeyi ölçeğinin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(29).
- Ladefoged, P. (2006). A course in phonetics (5th ed.). Thomson Wadsworth.
- Larsen, R. J., & Buss, D. M. (2005). Personality psychology: Domains of knowledge about human nature. McGraw-Hill.
- Lerner, J. S., Li, Y., Valdesolo, P., & Kassam, K. S. (2015). Emotion and decision making. Annual Review of Psychology, 66, 799-823.
- LaFreniere, P. (2013). Children's play as a context for managing physiological arousal and learning emotion regulation. Psihologijske Teme, 22(2), 183-204
- Landers, C.(1999). Erken çocukluk gelişiminde bakım yönlendiriciler için rehber: Öğrenmeye açılan yollar. Çev: Ekrem Düzen, Ankara: Meb ve Unicef Türkiye Temsilciliği.
- Maggitt, C. (2013). Çocuk Gelişimini Anlamak. Çeviren: E. Kantemir, İstanbul: Optimist.
- Mathis, E. T. ve Bierman, K. L. (2015). Dimensions of parenting associated with child prekindergarten emotion regulation and attention control in low-income families. Social Development, 24(3), 601-620.
- Latouf, N. C. D. S. (2008). Parenting Styles Affecting the Behavior of Five-Year Olds. Master of Diaconiology, University of South Africa.
- Laukkanen, J., Ojansuu, U., Tolvanen, A., Alatupa, S., & Aunola, K. (2014). Child's Difficult Temperament and Mothers' Parenting Styles. Journal of Child and Family Studies, 23, 312-323.
- Lee, E. H., Zhou. Q., Eisenberg, N., ve Wang, Y. (2012). Bidirectional Relations Between Temperament and Parenting Styles in Chinese Children. International Journal of Behavioral Development, 37(1), 57-67.
- Levy, D. (1966). Maternal Overprotection. New York: W. W. Norton and Company Inc.
- Lewis, B. A., & Max, L. (2000). Genetics of stuttering: Perspectives on a complex disorder. Seminars in Speech and Language, 21(03), 233-246.

- Lieberman, P. (1967). *Intonation, perception, and language*. The MIT Press.
- Loewenstein, G., O'Donoghue, T., & Rabin, M. (2001). Projection bias in predicting future utility. *Quarterly Journal of Economics*, 116(4), 1209-1248.
- Lu, C., Chen, C., Ning, N., Ding, G., Guo, T., Peng, D., ... & Lin, C. (2010). The neural substrates for atypical planning and execution of word production in stuttering. *Experimental Neurology*, 225(2), 383-390
- Lucas, R. E., & Diener, E. (2001). Personality and subjective well-being across the life span. In A. Tesser, R. Felson, & J. Suls (Eds.), *Psychological perspectives on self and identity* (s. 107-122). American Psychological Association. Lucas,
- Maccoby, E. (2002). "Parenting Effects: Issues and Controversies", *Parenting and The Child's World: Influences on Academic, Intellectual and Social-Emotional Development* (Ed. by Borkowski, J.G., Ramey, L.S. ve Bristol-Power, M.), New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc, s. 35-46
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook*
- Maccoby, E., ve Martin, J. A. (1983). Socialization in The Context of Family: Parent-Child Interaction. E. M. Hetherington ve P. H. Mussen, (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4. baskı) içinde (1-101). New York: Wiley.
- Manzeske, D. P., ve Straight, A. D. (2009). Parenting Styles and Emotion Regulation: The Role of Behavioral and Psychological Control During Young Adulthood. *Journal of Adult Development*, 16, 223-229.
- McDowell, D. J., Kim, M., O'neil, R., ve Parke, R. D. (2002). Children's Emotion Regulation and Social Competence in Middle Childhood. *Marriage and Family Review*, 34, 345-364.
- Mennin, D. S., Holoway, R. M., Fresco, D. M., Moore, M. T., ve Heimberg, R. G. (2007). Delineating Components of Emotion and Its Dysregulation in Anxiety and Mood Psychopathology. *Behavior Therapy*, 38, 284-302.
- Metin, İ. (2010). The Effects of Dispositional Anger, Effortful Control and Maternal Responsiveness on Turkish Preschoolers' Emotion Regulation. İstanbul: Koç

- Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Doç. Dr. Nazan Aksan).
- Miller, P. H. (1983). *Theories of Developmental Psychology*, New York: W.H. Freeman and Company.
- Milojevich, H. M., Machlin, L., & Sheridan, M. A. (2020). Early adversity and children's emotion regulation: Differential roles of parent emotion regulation and adversity exposure. *Development and Psychopathology*, 32(5), 1788-1798. doi: 10.1017/S0954579420001273
- Mirabile, S. P. , Oertwig, D. ve Halberstadt, A. G. (2018). Parent emotion socialization and children's socioemotional adjustment: when is supportiveness no longer supportive? *Social Development*, 27(3), 466-481.
- Moilanen, K. L. (2007). The Adolescent Self-Regulatory Inventory: The Development and Validation of A Questionnaire of Short-Term and Long-Term SelfRegulation. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(6), 835-848.
- Morgan, C. (2009). *Psikolojiye Giriş*. (S. Karakaş & R. Eski, Çev.). Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2016). Parenting knowledge, attitudes, and practices.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., ve Robinson, L. R. (2007). The Role of The Family Context in The Development of Emotion Regulation. *Social Development*, 16(2), 361-388.
- Moyal, N., Henik, A. ve Anholt, G. E. (2014). Cognitive strategies to regulate emotions current evidence and future directions. *Frontiers in psychology*, 4, 1019.
- Muris, P., ve Ollendick, T. (2005). The Role of Temperament in the Etiology of Child Psychopathology. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 8(4), 271- 289.
- Mussen, P. H. (1984). *Child Development and Personality*. New York: Harper & Row.
- Mussen, P. H., Conger, J. J., Kagan, J., ve Huston, A. C. (1984). *Child Development and Personality*. New York: Harper& Row.
- Mustafaoğlu, N. (2013). *Maternal Regulation Of Toddlers' Emotions in a Delay Of Gratification Task*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi(Danışman: Doç. Dr. FeyzaÇorapçı).

- Nakagawa, T., Gondo, Y., Ishioka, Y. ve Masui, Y. (2017). Age, emotion regulation, and affect in adulthood: The mediating role of cognitive reappraisal. *Japanese Psychological Research*, 59(4), 301-308.
- NY: Wiley Rowland, J. E., Hamilton, M. K., Vella, N. C., Lino, B. J. , Mitchell, P. B. ve Green, M. J. (2013). Adaptive associations between social cognition and emotion regulation are absent in schizophrenia and bipolar disorder. *Frontiers in psychology*, 3, 607
- Ochsner, K. N. ve Gross, J. J. (2005). The cognitive control of emotion. *Trends in cognitive sciences*, 9(5), 242-249.
- Oğuz, N. (2016). Genç Yetişkinlerde Anne Baba Tutumu, Anksiyete ve Benlik Saygısı İlişkisi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Oğuz Tan)
- Oktay, G. (2016). Algılanan Anne-Baba Tutumu ile Bağlanma Biçimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Alper Evrensel).
- Oren, M., & Jones, I. (2009). The relationships between child temperament, teacher-child relationships, and teacher-child interactions. *International Education Studies*, 2(4), 122-133. Erişim adresi: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1065775>
- Oseland, S. W. (2019). The Emotion Regulation Checklist-Factor Form invariance and acquiescence in Norway (Unpublished master's thesis). Norwegian University, Norwegian.
- Ostrov, J. M., & Bishop, C. M. (2008). Preschoolers' aggression and parent-child conflict: A multiinformant and multimethod study. *Journal of Experimental Child Psychology*, 99(4), 309-322. doi:10.1016/j.jecp.2008.01.001
- Önder, A., Güven, Y., Sevinç, M., Aydın, O., Uyanık Balat, G., Palut, B., Bilgin, H., Çağlak, S. ve Dibek, E. (2004). Altı Yaş Çocukları İçin Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği'nin (MASDU) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. 1. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özcan, A. (2017). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Algıları, Prososyal Davranışları ile Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

- Özcan, O. (2018). Çocuklarda Sosyal Uyum ve Uyumsuzluğun Yordayıcıları: Saldırganlık ve Ebeveyn Öfkesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, Türkiye.
- Özgüle, E. T. U. ve Sümer, N. (2017). Ergenlikte duygu düzenleme ve psikolojik uyum: duygu düzenleme ölçeğinin türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(40), 1-18
- Özkan, S. (2019). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Ebeveynlerinin Sosyal Sorun Çözme ve Çocuklarının Olumsuz Duygularıyla Başetme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Özkan, Z. E. (2021). Ebeveyn Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Problem Çözme Becerisi ile Okul Öncesi Dönem Çocukların Olumsuz Duygu ile Baş Etme Becerisi Arasındaki İlişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Özmert, E. N. (2005). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-I: Beslenme. *Çocuk sağlığı ve hastalıkları dergisi*, 48(1), 79-195.
- Özyürek, A. (2004). Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Fatma Tezel Şahin).
- Polat H. (2018). Ayrılma Kaygısı Bozukluğu Olan Hastalarda Plazma Allopregnanolon Düzeyleri ve Allopregnanolon Düzeyinin Çocuk, Anne Mizacıyla Olan İlişkisinin Değerlendirilmesi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıpta Uzmanlık Tezi. (Danışman: Dr. Öğr. Üye. Sevgi Özmen; Dr. Öğr. Üyesi Esra Demirci).
- Prior, M. (1992). Childhood temperament. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 33, 249- 279.
- Prior, M., Sanson, A., ve Oberklaid, F. (1989). The Australian Temperament Project. In G. A. Kohnstamm, J. E. Bates, & M. K. Rothbart (Eds.), *Temperament in Childhood* (pp. 537– 556).
- R. E., & Diener, E. (2001). Personality and subjective well-being across the life span. In A. Tesser, R. Felson, & J. Suls (Eds.), *Psychological perspectives on self and identity* (s. 107-122). American Psychological Association.

- Ramos, M. C., Guerin, D. W., Gottfried, A. W., Bathurst, K., ve Oliver, P. H. (2005). Family conflict and children's behavior problems: the moderating role of child temperament. *Structural equation modeling*, 12(2), 278-298.
- Raver, C. (1997). Poor Children Gain Social Competence From Sensitive Interaction With Parent. *Brown University Child&Adolescent Behavior Letter*, 13(7), 1-2
- Razon, N. (1987). Çocuğun Dünyasında Oyuncağın Yeri ve Önemi. *Pembe Bağcık Dergisi*, 2, s. 7.
- Rescorla, L., Achenbach, T. M., Ivanova, M. Y., Dumenci, L., Almqvist, F., Bilenberg, N., et al. (2007). Behavioral and Emotional Problems Reported by Parents of Children Ages 6 to 16 in 31 Societies. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 15, 130–142.
- Richards, J. M. ve Gross, J. J. (2000). Emotion regulation and memory: the cognitive costs of keeping one's cool. *Journal of personality and social psychology*, 79(3), 410.
- Rieder, C. ve Cicchetti, D. (1989). Organizational perspective on cognitive control functioning and cognitive-affective balance in maltreated children. *Developmental psychology*, 25(3), 382.
- Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., ve Hart, C. H. (1995). Authoritative, Authoritarian, and Permissive Parenting Practices: Development of A New Measure. *Psychological Reports*, 77(3), 819-830.
- Rothbart, M. K. , Ahadi, S. A. ve Evans, D. E. (2000). Temperament and personality: origins and outcomes. *Journal of personality and social psychology*, 78(1), 122.
- Rothbart, M. K. (1989). Temperament and Development. *Temperament in Childhood*, 187-248.
- Rothbart, M. K. (1989). Temperament and development. *Temperament in Childhood*, 187- 248.
- Rothbart, M. K. (2004). Temperament and the pursuit of an integrated developmental psychology. *Merrill-Palmer Quarterly* (1982-), 492-505.
- Rothbart, M. K. ve Bates, J. E. (2006). Temperament. In Damon W., Lerner R., Eisenberg N. (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 3* (6th ed., pp. 99-166).
- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A.ve Hershey, K. L. (1994). Temperament and social behavior in childhood. *Merrill-Palmer Quarterly* (1982-), 21-39.

- Rubin, K. H., Coplan, R. J. , Fox, N. A. ve Calkins, S. D. (1995). Emotionality, emotion regulation, and preschoolers' social adaptation. *Development and Psychopathology*, 7, 49-62.
- Rothbart, M. K., Ziaie, H. ve O'boyle, C. G. (1992). Self-regulation and emotion in infancy. *New directions for child and adolescent development*, (55), 7-23.
- Rubin, K., Coplan, R., Fox, N., ve Calkins, S. (1995). Emotionality, Emotion Regulation and Preschoolers Social Adaptation. *Development and Psychopathology*, ABD: Cambridge University Press, (7), 49-62.
- Rusting, C. L. ve Nolen-Hoeksema, S. (1998). Regulating responses to anger: Effects of rumination and distraction on angry mood. *Journal of personality and social psychology*, 74(3), 790
- Saarni, C. (2011). Emotional Development in Childhood. *Encyclopedia on Early Childhood Development*. Sonoma State University, USA.
- Safrancı, B. (2015). Emotional Aspects of Psychological Symptoms: The Roles of Parenting Attitudes and Emotion Dysregulation. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Prof. Dr. Tülin Gençöz).
- Sailor, D. (2004). Supporting Children in Their Home, School and Community. Boston: Pearson Press, 288-292.
- Sak, R., ğahin Sak, Ğ. T., Atlı, S., ve ğahin, B. K. (2015). Okul Öncesi Dönem: Anne-Baba Tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972- 991.
- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Atlı, S. ve Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 11(3).
- Samangül.S.(2023).Annelerin Ebeveyn Tutumları ile Duygu Düzenlemelerinin Çocukların İyi Oluşuyla İlişkinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi .Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.İstanbul
- San-Bayhan, P. ve Artan, İ. (2007). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, İstanbul: Morpa.
- Sanson, A.V. ve Rothbart, M.K. (1995). Child temperament and parenting. In: Bornstein MH, editor. *Handbook of parenting*.
- Sanson, A. V., Smart, D. F., Prior, Oberklaid, F., & Pedlow, R. (1994). The Structure of Temperament from Three to Seven Years: Age, Sex and Sociodemographic Influences. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40, 233-252.

- Schuengel, C., Sterkenburg, P. S., Jeczynski, P., Janssen, C. G. C., & Jongbloed, G. (2009). Supporting affect regulation in children with multiple disabilities during psychotherapy: A multiple case design study of therapeutic attachment. *Journal of Consulting and clinical Psychology*, 77(2), 291.
- Sclafani, J. D. (2004). *The educated parent: Recent trends in raising children*. Greenwood Publishing Group.
- Seçer, Z. (2017). Sosyal olarak yetkin okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerinin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1435-1452.
- Sekar, J., & Lawrence, A. S. (2016). Emotional, social, educational adjustment of higher secondary school students in relation to academic achievement. *Journal on Educational Psychology*, 10(1), 29-35. Erişim adresi: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1131806>
- Semiz, S. (2022). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışlarının Baba Katılımı ve Baba ile İlgili Değişkenler Temelinde İncelenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
- Shahba, S. , Alvani, S. , Zahedi, S. ve Memarzadeh, G. (2014). An investigation on the effect of cognitive emotion regulation strategies on job satisfaction. *Management Science Letters*, 4(6), 1315-1324.
- Shek, D.T. L. (1989). Perceptions of Parental Treatment Styles and Psychological Well-Being in Chinese Adolescents. *Journal of Genetic Psychology*, 150, 403-415.
- Shelton, L. G. (2019). *The Bronfenbrenner primer: A guide to develecology*. New York: Routledge.
- Shields, A., & Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-age children: The development and validation of a new criterion Q-sort scale. *Developmental Psychology*, 33, 906-916. doi: 10.1037%2F0012-1649.33.6.906
- Shields, A., ve Cicchetti, D. (1997). *Emotion Regulation Among School-Age Children: The Development and Validation of A New Criterion Q-Sort Scale*. *Developmental Psychology*, 33(6), 906-916.
- Shiner, R. L., Buss, K. A., McClowry, S. G. Putnam, S. P., ve Saudino, K. J. (2012). What Is Temperament Now? Assessing Progress in Temperament Research on The Twenty-Fifth Anniversary of Goldsmith et al. (1987). *Child Development*

- Perspectives, 6(4), 436-444. Shonkoff, J., Phillips, D. A., ve Council, N. R. (Eds.). (2000). *From Neurons to Neighborhoods: The Science of Early Childhood Development*. Washington, DC: National Academy Press
- Shiner, R. L., Buss, K. A., McClowry, S. G. Putnam, S. P.ve Saudino, K. J. (2012). What is temperament now? Assessing progress in temperament research on the twenty-fifth anniversary of Goldsmith et al. (1987). *Child Development Perspectives*, 6(4), 436-444.
- Sille, A. (2016). *Annenin Duygusal Sosyalizasyonu ile 48-72 Aylık Çocukların Duygu Düzenleme Becerisi Arasındaki İlişki*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Yrd. Doç Dr. Handan Doğan).
- Sjöwall, D., Bohlin, G., Rydell, A. M., & Thorell, L. B. (2017). Neuropsychological deficits in preschool as predictors of ADHD symptoms and academic achievement in late adolescence. *Child Neuropsychology*, 23(1), 111-128. doi: 10.1080/09297049.2015.1063595
- Southam-Gerow, M. A. (2014). *Çocuklarda ve Ergenlerde Duygusal Düzenleme* (M. Artıran, Çev.) M. Şahin (Ed.), *Kavramsal Altyapı: Duyguların Bilimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık (2013).
- Smith, P. K. ve Hart, C. H. (Eds.). (2010). *The Wiley-Blackwell handbook of childhood social development*. John Wiley & Sons.
- Southam-Gerow, M. A. (2014). *Çocuklarda ve ergenlerde duygusal düzenleme*. 1thed, Çeviren : M. Şahin ve M. Artıran, Ankara: Nobel.
- Snyder, J., Stoolmiller, M., Wilson, M., & Yamamoto, M. (2003). Child anger regulation, parental responses to children's anger displays, and early child antisocial behavior. *Social Development*, 12, 335–360.
- Sönmez, K. (2019). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Mizaçları ile Akran İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne, Türkiye.
- Spinrad, T. L., Stifter, C. A., Donelan-McCall, N. ve Turner, L. (2004). Mothers' regulation strategies in response to toddlers' affect: Links to later emotion self-regulation. *Social Development*, 13(1), 40-55
- Stifter, C. A., Dollar, J. M., ve Cipriano, E. A. (2011). Temperament and emotion regulation: the role of autonomic nervous system reactivity. *Developmental psychobiology*, 53(3), 266-279.

- Šumatić, M., Malmberg, L. E., Gregoriadis, A., Grammatikopoulos, V., & Zachopoulou, E. (2023). Child, teacher and preschool characteristics and child-teacher relationships in Greek preschools. *Early Childhood Research Quarterly*, 64, 355- 367. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2023.04.008>
- Suna Şaka, A. S. (2022). 48-72 Aylık Çocuklarda Saldırganlık Yönelimi Ve Öz Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/record/2006-04302-005> Şahin Ası, D. ve Ocak Karabay, Ş. (2018). Öğrenci-Öğretmen İlişki Ölçeği-Kısa Formu'nun Türkçe'ye Uyarlanması. *Ege Eğitim Dergisi*, 19(1), 67-82. doi: 10.12984/eggefd.322358 Şahin, K. (2019). Okul Öncesi Dönem Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., ve Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (25), 42-59.
- Şahin Demirkapı, E. (2013). Çocukluk Çağı Travmalarının Duygu Düzenleme ve Kimlik Gelişimine Etkisi ve Bunların Psikopatoloji ile İlişkisi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Prof. Dr. Çiğdem Günseli Dereboy; Prof.Dr. Mehmet Eskin; Doç. Dr. Hacer Harlak)
- Şahin, F. T. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2007). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 31-48.
- Şaşmaz, İ. B.(2014). Erken Dönem Uyumsuz Şemaların ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Borderline Kişilik Bozukluğu ve Bipolar Bozukluk Üzerindeki

- Yordayıcı Etkisi. İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Danışman: (Yrd. Doç. Dr. Ahmet Tosun)
- Şen, A. (2021). Annenin Duygu Düzenleme Becerileri ve Bağlanma Stillerine Göre Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerilerinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Şen, M. ve Arı, M. (2011). Okulöncesi Sosyal Davranış Ölçeği- Öğretmen Formu' nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 44(2), 1-28. doi: 10.1501/Egifak_0000001222
- Ştefan, C. A., & Avram, J. (2018). The multifaceted role of attachment during preschool: Moderator of its indirect effect on empathy through emotion regulation. *Early Child Development and Care*, 188(1), 62-76. doi: 10.1080/03004430.2016.1246447
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2015). Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı (M. Baloğlu, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık (2013).
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears, D. O. (2007). Sosyal Psikoloji. (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi (2003).
- Teke .N.(2023).Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç,Yürütücü İşlev Becerileri ve Sosyal Davranışlarında Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü .Doktora Tezi.Ankara Üniversitesi.Ankara
- Teke N. ve Şen, M. (2022). Okul Öncesi Çocukların Cinsiyetleri, Sosyal Davranışları, Mizaç Özellikleri ve Yanlış İnanç Performansları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 11(1), 11-25. doi: <https://doi.org/10.30703/cije.885512>
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society For Research In Child Development*, 59(2-3), 25-52. doi: 10.1111/j.1540-5834.1994.tb01276.x
- Tekin, N. (2016). Annelere Uygulanan Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının Annelerin Duygularını Yönetmelerine ve Çocuklarının Olumsuz Duyguları ile Baş Etmelerine Etkisinin İncelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Danışman: Prof. Dr. Fatma Abide Güngör Aytaç)

- Thomas, A. ve Chess, S. (1986). The New York longitudinal study: From infancy to early adult life. The study of temperament: Changes, continuities, and challenges, 39-52.
- Thomas, A., & Chess, S. (1977). *Temperament and Development*. New York: Brunner/Mazel.
- Thompson, R.A. (1994). Emotion Regulation: A Theme in Search of Definition. N. A. Fox (Ed.), *The Development of Emotion Regulation: Biological and Behavioral Considerations*. Monographs of The Society for Research in Child Development (pp. 25-52). Chicago: University of Chicago Press.
- Thomas, A., Chess, S., Birch, H.G., Hertzog, M.E., & Korn, S. (1963). *Behavioral Individuality in Early Childhood*. New York: New York University Press.
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. N. Fox (Der.), *The development of emotion regulation: Biological and behavioral considerations*, Monographs of the Society for Research in Child Development, 59 (2-3, seri no. 240), 25-52.
- Thompson, R. A. ve Calkins, S. D. (1996). The double-edged sword: Emotional regulation for children at risk. *Development and Psychopathology*, 8(1), 163-182.
- Thompson, R. A. (2006). The development of the person: social understanding, relationships, conscience, self. In N. Eisenberg (Ed.) *Handbook of child psychology volume three: Social, emotional, and personality development*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Thompson, R. A. ve Goodvin, R. (2007). Taming the Tempest in the Teapot: Emotion Regulation in Toddlers. In C. A. Brownell, C. B. Kopp (Ed.), *Socioemotional Development in the Toddler Years* (pp. 320-341). New York: The Guilford Press.
- Thorell, L. B., & Nyberg, L. (2008). The Childhood Executive Functioning Inventory (CHEXI): A new rating instrument for parents and teachers. *Developmental Neuropsychology*, 33, 536–552. doi:10.1080/87565640802101516.
- Tom, K. M. (2012). *Measurement of teachers' social-emotional competence: Development of the social-emotional competence teacher rating scale* (Unpublished doctoral dissertation). University of Oregon, Oregon, U.S.A.
- Türk Dil Kurumu (2015). *Türkçe Sözlük* (6.Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Towe-Goodman, N. R., & Teti, D. M. (2008). Power assertive discipline, maternal emotional involvement, and child adjustment. *Journal of Family Psychology*, 22(4), 648-651.
- Türküler Aka, B. (2011). Perceived parenting styles, emotion recognition, and emotion regulation in relation to psychological well-being: Symptoms of depression, obsessivecompulsive disorder, and social anxiety. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. Tülin Gençöz).
- Uğur Ulusoy, R. (2018). Okul Öncesi Dönem Çocukları için Duygu Düzenleme Becerilerine Yönelik Hazırlanan Aile Katılımlı Eğitim Programının Etkililiğinin İncelenmesi.
- Uludoğan, G. (2022). 3-6 Yaş Arası Çocukların Anne Baba İlişkileri İle Sosyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Uysal, H., ve Dinçer, Ç. (2013). Okul Öncesi Dönemde Karşılaşılan Fiziksel ve İlişkisel Saldırganlığın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169). 328-345. Erişim adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/2288/51>
- Yagmurlu, B., & Sanson, A. (2009). Parenting and Temperament as Predictors of Prosocial Behaviour in Australian and Turkish Australian Children. *Australian Journal of Psychology*, 61, 77-88.
- Yağmurlu, B., Sanson, A., ve Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve Çocuk Mizacının Olumlu Sosyal Davranış Gelişimine Etkileri: Zihin Kuramının Belirleyici Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yaman.B.(2018).Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Mizaç Özellikleri ve Duygu Düzenleme Becerileri Üzerindeki Rolü .Yüksek Lisans Tezi,İşık Üniversitesi.İstanbul
- Yavuzer, H. (1990). Yaygın Ana-Baba Tutumları. Ana-Baba Okulu, İstanbul, s.117.
- Yavuzer, H. (1994). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2001). Yaygın ana-baba tutumları, ana-baba okulu (9. Basım). Ankara: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2006). Çocuk Psikolojisi.İstanbul: Remzi Kitapevi.

- Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık. Polis Bilimleri Dergisi, 6(3-4), 131-150.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. Türk Psikoloji Dergisi, 3(1), 99-118.

EK-3. PEDIATRİK AİLE GÖRÜŞME FORMU

PEDIATRİK AİLE GÖRÜŞME FORMU

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı:

Değerlendirme Tarihi:

Doğum Tarihi:

Okulu:

Annenin adı:

Annenin mesleği:

Babanın adı:

Babanın mesleği:

Ailenin ortalama maddi durumu :

Yönlendirme yapan kişi/ Kurum:

Çocuk kiminle yaşıyor?

€ Öz anne ve baba

€ Üvey anne

€ Üvey baba

€ Üvey anne ve baba

Çocuk anaokulu /kreşe gidiyor mu :

Cevabınız evet ise gittiği kurumun adı :

Çocuğunuzun dil ve konuşma sorununu tanımlayınız:

İŞİTME

Çocuğunuzda işitme problemi olduğunu düşünüyor musunuz?

€ Evet

€ Hayır

Eğer cevabınız evetse lütfen tanımlayınız:

Çocuğunuza işitme değerlendirmesi/ taraması yapıldı mı?

€ Evet

€ Hayır

Nerede ve ne zaman
yapıldı?

Sonuçlar:

Çocuğunuz daha önce dil ve konuşma terapisi aldı mı?

€ Evet

€ Hayır

Nerede ve ne zaman aldı?

Çocuğunuza herhangi bir uzman tarafından değerlendirme veya terapi yapıldı mı?

€ Evet

€ Hayır

Çocuğunuz dil ve konuşma sorunu yaşadığının farkında mı? Kendisini ifade edemediği
zaman sinirleniyor mu?

DOĞUM ÖYKÜSÜ

Hamilelik sırasında ve/veya doğum esnasında normal olmayan bir durum yaşandı mı?

Annenin hamilelik süresinde sağlık durumu nasıldı?

Anne, hamilelik sırasında ilaç kullandı mı?

Anne, doğum yaptığında kaç yaşındaydı?

Çocuk doğumdan sonra hastanede kaç gün kaldı?

Akraba evliliği var mı?

MEDİKAL ÖYKÜ

Çocuğunuz aşağıdaki durumlardan birini/ birine geçirdi/ sahip mi?

- € Adenoidektomi
- € Tonsillektomi
- € Alerji
- € Solunum güçlüğü
- € Emme ve yutma güçlüğü
- € Havale
- € Yüksel ateş
- € Kulak enfeksiyonu Ne sıklıkla?
- € Kulak tüpü
- € Kafa travması
- € Menenjit

Çocuğunuz daha önce herhangi ameliyat geçirdi mi?

Hastalık/ ameliyat

Tarih

Çocuğunuzun herhangi bir sağlık problemi var mı?

DİL-KONUŞMA- GELİŞİM ÖYKÜSÜ

Çocuğunuz ilk ne zaman babıldadı?

Çocuğunuz ilk sözcüklerini ne zaman söyledi?

Çocuğunuz ne zaman yürüdü?

Çocuğunuz ne zaman iki sözcüğü yan yana getirdi?

Çocuğunuz ne zaman cümle kurmaya başladı?

Çocuğunuz tuvalet eğitimini ne zaman aldı?

Çocuğunuz:

Sesleri, sözcükleri veya cümleleri art arda
tekrarlıyor mu? Söylediklerinizi anlıyor mu?
Söylediğiniz nesneleri işaret ediyor mu?

Basit yönergeleri yerine getiriyor mu (örn: kapıyı aç, ayakkabılarını
giyin)? Evet/ hayır sorularına doğru yanıt veriyor mu?

Kim/ ne/ nerede/ ne zaman/ neden sorularına uygun yanıtlar veriyor
mu? Çocuğunuzun karakteri hakkında bilgi veriniz:

- € Uyumludur.
- € Yalnız başına vakit geçirmeyi sever.
- € Ebeveynlerinden ayrılma kaygısı yaşar.
- € Kolayca sinirlenir.
- € İnatçıdır.
- € Zayıf göz kontağı kurar.
- € Dikkati çabuk dağılır.
- € Davranış problemleri gösterir

EK-4. DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ile ilgili çeşitli ifadeler yer almaktadır. Verilen numaralandırma sistemini kullanarak, aşağıdaki davranışları öğrencinizde ne sıklıkla gözlemlediğinizi lütfen işaretleyiniz:

Bu davranışı:

(1) HİÇBİR ZAMAN / NADİREN

(2) BAZEN

(3) SIK SIK

(4) NERDEYSE HER ZAMAN gözlemliyorum.

	HİÇBİR ZAMAN /NADİREN	BAZEN	SIK SIK	NERDEYSE HER ZAMAN
1. Neşeli bir çocuktur.	1	2	3	4
2. Duygu hali çok değişkendir (Çocuğun duygu durumunu tahmin etmek zordur çünkü neşeli ve mutluyken kolayca üzgünleşebilir).	1	2	3	4
3. Yetişkinlerin arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
4. Bir faaliyetten diğerine kolayca geçer; kızıp sinirlenmez, endişelenmez (kaygılanmaz), sıkıntı duymaz veya aşırı derecede heyecanlanmaz.	1	2	3	4

5. Üzüntüsünü veya sıkıntısını kolayca atlatabilir (örneğin, canını sıkan bir olay sonrasında uzun süre surat asmaz, endişeli veya üzgün durmaz).	1	2	3	4
6. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir (huysuzlaşır, öfkelenir).	1	2	3	4
7. Yaşıtlarının arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
8. Öfke patlamalarına, huysuzluk nöbetlerine eğilimlidir.	1	2	3	4
9. Hoşuna giden bir şeye ulaşmak için bekleyebilir. (örneğin, şeker almak için sırasını beklemesi gerektiğinde keyfi kaçmaz veya heyecanını kontrol edebilir).	1	2	3	4
	HİÇBİR NERDEYSE ZAMAN BAZEN SIK SIK HER ZAMAN /NADİREN			
10. Başkalarının sıkıntı hissetmesinden keyif duyar	1	2	3	4

(örneğin, biri incindiğinde veya ceza aldığında güler; başkalarıyla alay etmekten zevk alır).				
11. Heyecanını kontrol edebilir (örneğin, çok hareketli oyunlarda kontrolünü kaybetmez veya uygun olmayan ortamlarda aşırı derecede heyecanlanmaz).	1	2	3	4
12. Mızımızdır ve yetişkinlerin eteğinin dibinden ayrılmaz.	1	2	3	4
13. Ortılığı karıştırarak çevresine zarar verebilecek enerji patlamaları ve taşkınlıklara eğilimlidir.	1	2	3	4
14. Yetişkinlerin sınırlarına sinirlenir.	1	2	3	4
15. Üzüldüğünü, kızıp öfkелendiğini, veya korktuğunu söyleyebilir.	1	2	3	4
16. Üzgün veya halsiz görünür.	1	2	3	4
17. Oyuna başkalarını katmaya çalışırken aşırı enerjik ve hareketlidir.	1	2	3	4
18. Yüzü ifadesizdir; yüz ifadesinden duyguları	1	2	3	4

anlaşılmaz.				
19. Yaşıtlarının arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumsuz karşılık verir (örneğin, kızgın bir ses tonuyla konuşabilir ya da ürkek davranabilir).	1	2	3	4
20. Düşünmeden, ani tepkiler verir.	1	2	3	4
21. Kendini başkalarının yerine koyarak onların duygularını anlar; başkaları üzgün ya da sıkıntılı olduğunda onlara ilgi gösterir.	1	2	3	4
22. Başkalarını rahatsız edecek veya etrafa zarar verebilecek kadar aşırı enerjik, hareketli davranır.	1	2	3	4
23. Yaşıtları ona saldırgan davranır ya da zorla işine karışırsa, bu durumlarda hissedebileceği olumsuz duygularını (kızgınlık, korku, öfke, sıkıntı) uygun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4
24. Oyuna başkalarını katmaya çalışırken olumsuz duygular gösterir (örneğin, aşırı heyecan, kızgınlık, üzüntü).	1	2	3	4

Alt Ölçekler:

Olumsuzluk:

2,6,8,10,13,14,17,19,20,22,24, 4R,5R,9R,11R

Yüksek puanlar yüksek regülasyon problemlerini belirtir.

R ile işaretlenmiş maddelerin skorlarının tersine çevrilmesi (1=4, 2=3, 3=2, 4=1) gerekmektedir.

Duygu düzenleme:

1,3,7,15,21,23,16R,18R

Yüksek puanlar yüksek duygu düzenlemeyi belirtir.

R ile işaretlenmiş maddelerin skorlarının tersine çevrilmesi (1=4, 2=3, 3=2, 4=1) gerekmektedir.

1= Hiçbir Zaman 2= Bazen 3= Sık Sık 4= Neredeyse Her Zaman

Alt ölçeklerin ortalama puanları hesaplanır

Değişkenlik/Olumsuzluk: 2, 6, 8, 10, 13, 14, 17, 19, 20, 22, 24, 4 (tersten puanlanır), 5 (tersten puanlanır), 9 (tersten puanlanır), 11 (tersten puanlanır).

Duygu Düzenleme: 1, 3, 7, 15, 21, 23, 16 (tersten puanlanır), 18 (tersten puanlanır).

- 12. madde bu ölçeklerden hiçbiri için puanlanmamaktadır.

EK-5. ÇOCUKLAR İÇİN KISA MİZAÇ ÖLÇEĞİ

Her soru için, çocuğunuzun son zamanlardaki ve şimdiki davranışını en iyi anlatan numarayı lütfen yuvarlak içine alınız. Sorulardan hiçbiri çocuğunuza uymuyorsa veya cevaplanamazsa üzerini çiziniz.

	Hemen Hiç	Sık Değil	Değişken, Genelde Olmaz	Değişken Genelde Olur	Sık Sık	Hemen Her Zaman
1. Çocuğum, yabancı yetişkinlere karşı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
2. Çocuğum bulmaca çözmek veya yap-boz (lego) gibi bir işe başladığında uzun zaman alsa bile bitirinceye kadar üzerinde çalışır.	1	2	3	4	5	6
3. Çocuğum her gün, hemen hemen aynı zamanda kakasını yapar.	1	2	3	4	5	6
4. Çocuğum ilk defa tanıştığı çocuklara karşı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
5. Çocuğum, yeni bir işe geçmeden önce başlamış olduğu işini tamamlamayı sever.	1	2	3	4	5	6
6. Çocuğum her gün, hemen hemen aynı zamanda bir şeyler atıştırmak ister.	1	2	3	4	5	6
7. Çocuğum bir işle uğraşırken, üzüldüğü ya da	1	2	3	4	5	6

canı sıkıldığında, onu yere atar, ağlar, kapıları çarpar.						
8. Alışveriş yaparken, çocuğum oyuncak ya da şeker istediğinde, onun yerine kolayca başka bir şeyi kabul eder.	1	2	3	4	5	6
9. Çocuğumu yatağa yatırdığımda, uykuya dalması aşağı yukarı her gece aynı zamanı alır.	1	2	3	4	5	6
10. Çocuğum, tamamlamadığı bir oyunu ya da aktiviteyi bırakmayı istemez.	1	2	3	4	5	6
11. Çocuğum saçının taranması gibi bir işe karşı çıkarsa, buna aylarca direnmeyi sürdürür.	1	2	3	4	5	6
12. Çocuğum, bulmaca, yap-boz ve okuma gibi bir aktiviteyle uzun zaman uğraşır.	1	2	3	4	5	6
13. Parkta ya da ziyaretteyken, çocuğum yabancı çocukların yanına gider ve onların oyununa katılır.	1	2	3	4	5	6
14. Çocuğum, her akşam farklı süreler uyur.	1	2	3	4	5	6
15. Çocuğum yabancı bir yetişkine karşı utangaçsa,	1	2	3	4	5	6

bunun üstesinden yarım saat kadar bir sürede, hemen gelir.						
16. Çocuğum bir şeye kızgınsa, bunu geçiştirmek zor olur.	1	2	3	4	5	6
	Hemen Hiç	Sık Değil	Değişken, Genelde Olmaz	Değişken Genelde Olur	Sık Sık	Hemen Her Zaman
17. Çocuğum, her gün farklı zamanlarda acıkır.	1	2	3	4	5	6
18. Ailece yolculuğa çıktığımızda, çocuğum yeni ortamına hemencecik, evindeymiş gibi alışır.	1	2	3	4	5	6
19. Beraber alışveriş yaparken, çocuğumun istediğini almazsam (örnek: şeker, giysi gibi) ağlar ve bağırır.	1	2	3	4	5	6
20. Çocuğum üzüntülü ise, onu rahatlatmak zordur.	1	2	3	4	5	6
21. Yabancı yetişkinler evimizi ziyaret ettiğinde, çocuğum hemen dostça davranır ve onlara yaklaşır.	1	2	3	4	5	6
22. Çocuğum her gün aynı miktarda yemek yeme yerine, bir gün fazlasıyla, ertesi gün de çok az yemek yer.	1	2	3	4	5	6
23. Bir oyuncak ya da oyun	1	2	3	4	5	6

zor geldiği zaman, çocuğum hemen başka bir aktiviteyle ilgilenir.						
24. Sevdiği bir oyun ya da oyuncacı çalışmadığı zaman, çocuğum belirgin şekilde üzülür.	1	2	3	4	5	6
25. Çocuğum bir kıyafeti giymek istemediğinde, bağırarak tartışır ya da ağlar.	1	2	3	4	5	6
26. Hafta sonu ve tatillerde, çocuğum her sabah aynı saatte uyanır.	1	2	3	4	5	6
27. Çocuğum bir şeyi iyice öğreninceye kadar (bulmaca, yeni şarkı veya yazmak gibi), o işin üzerinde çalışır.	1	2	3	4	5	6
28. Çocuğum, annesinin olmadığı yeni bir ortama (yuva, okul ya da müzik dersi gibi) ilk kez bırakıldığı zaman, üzülür.	1	2	3	4	5	6
29.Çocuğum bir şeyle oynamaya başladığında, bunu durdurmasını isteyip uğraşsam da zor olur.	1	2	3	4	5	6
30. Çocuğum, kitap okumak ya da kitaplara bakmak ve el işi yapmak gibi sessiz aktivitelerle uğraşır.	1	2	3	4	5	6

Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin Türkçe versiyonu, çeviri-geri çeviri yolu ile Yagmurlu ve Sanson (2009) tarafından hazırlanmıştır ve Avustralya'da yaşayan 58 Türk çocuğun annelerine uygulanmıştır. Bu çalışmada, ölçeğin Türkçe versiyonunun iç tutarlık puanları sıcakkanlılık için .80, tepkisellik için .77, sebatkarlık için .76 ve ritmiklik için .48 olarak bulunmuştur.

Yagmurlu ve Altan'ın (2010) çalışmasında ise Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği, yaşları 46 ile 70 ay arasında değişen Türk çocukların annelerine ($N = 145$) verilmiştir. Bu çalışmada örneklem grubu, İstanbul'da orta-üst sosyo-ekonomik düzey ailelere hizmet veren gündüz bakım evlerinden seçilmiştir. Ölçek güvenirliğinin, sıcakkanlılık için .75, tepkisellik için .69, sebatkarlık için .75 ve ritmiklik için .63 değerleri ile kabul edilir sınırlar içinde olduğu ortaya konmuştur.

Ritmiklik altölçeği, kavramsal olarak çocuktaki sosyal ve duygusal davranış çıktılarıyla ilişkili olmadığı için her 2 çalışmada da kullanılmamıştır; yani analizlere sokulmamıştır.

(Puanlama: altölçekteki tüm maddelerin ortalaması alınarak yapılıyor.

Dikkat: bu işlemten önce bazı maddelerin ters çevrilmesi/puanlanması gerekiyor)

Sıcakkanlılık-utangaçlık

1r, 4r, 13, 15, 18, 21, 28r (28. madde güçlü load etmeyebiliyor, o zaman katmıyoruz)

Sebatkarlık

2, 5, 10, 12, 27, 30, 23r

Ritmiklik

3, 6, 9, 26, 14r, 17r, 22r

Tepkisellik

7, 11, 16, 19, 20, 24, 25, 29, 8r

Maddelerin ortalaması alınarak altölçek puanları hesaplanıyor.

Short Temperament Scale for Children, with Annotation to Indicate Subscales

For each question, please **circle** the number that best describes your child's recent and current behaviour. If any questions do not apply to your child or cannot be answered, just draw a line through it.

		Almost Never	Not often	Variable, usually does not	Variable, usually does	Frequently	Almost always
1. My child is shy with strange adults.	A	1	2	3	4	5	6
2. When my child starts a project such as model or puzzle, he/she works on it without stopping until it's completed, even if it takes a long time.	P	1	2	3	4	5	6
3. My child has a bowel motion at the same time each day.	R	1	2	3	4	5	6
4. My child is shy when first	A	1	2	3	4	5	6

meeting new children.							
5. My child likes to complete one task or activity before going on to the next.	P	1	2	3	4	5	6
6. My child asks for or takes a snack about the same time each day.	R	1	2	3	4	5	6
7. When upset or annoyed with a task, my child throws it down, cries, slams doors, etc.	I	1	2	3	4	5	6
8. If my child wants a toy or sweet while shopping, he/she will easily accept something else instead.	I	1	2	3	4	5	6

9. After my child is put to bed at night, he/she takes about the same length of time to fall asleep.	R	1	2	3	4	5	6
10. My child is unwilling to leave a game or activity that he/she has not completed.	P	1	2	3	4	5	6
11. If my child resists some activity such as having hair brushed, he/she will continue to resist it for months.	I	1	2	3	4	5	6
12. My child stays with an activity (e.g., puzzle, construction kit, reading) for a long	P	1	2	3	4	5	6

time.							
13. When in the park or visiting, my child will go up to strange children and join in their play.	A	1	2	3	4	5	6
14. My child sleeps for a different length of time each night.	R	1	2	3	4	5	6
15. If my child is shy with a strange adult, he/she gets over this quickly (in about half an hour).	A	1	2	3	4	5	6
		Almost Never	Not often	Variable, usually does not	Variable, usually does	Frequently	Almost Always
16. When my child is angry about	I	1	2	3	4	5	6

something, it is difficult to sidetrack him/her.							
17. My child gets hungry at different times each day.	R	1	2	3	4	5	6
18. When the family goes on a trip, my child immediately makes him/herself at home in the new surroundings.	A	1	2	3	4	5	6
19. When shopping together, if I did not buy what my child wants (e.g., sweets, clothing) he/she cries and yells.	I	1	2	3	4	5	6

20. If my child is upset it is hard to comfort him/her.	I	1	2	3	4	5	6
21. When unknown adults visit our home, my child is immediately friendly and approaches them.	A	1	2	3	4	5	6
22. My child eats a lot one day and very little the next day, rather than the same amount each day.	R	1	2	3	4	5	6
23. When a toy or game is difficult, my child quickly turns to another activity.	P	1	2	3	4	5	6

24. If a favourite toy or game won't work, my child gets noticeably upset.	I	1	2	3	4	5	6
25. When my child objects to wearing certain clothing, he/she argues loudly, or cries.	I	1	2	3	4	5	6
26. On weekends and holidays, my child wakes up at the same time each morning.	R	1	2	3	4	5	6
27. My child practices an activity (e.g., puzzle, new song, writing) till he/she masters it.	P	1	2	3	4	5	6
28. The first time	A	1	2	3	4	5	6

my child is left in a new situation without mother (such as kindergarten, school or music lesson), he/she gets upset.							
29. If my child starts to play with something and I want him/her to stop, it is hard to turn his/her attention to something else.	I	1	2	3	4	5	6
30. My child gets involved with quiet activities such as reading or looking at books, and doing crafts.	P	1	2	3	4	5	6

Note. **A** refers to Approach (**Sicakkanlilik-utangaclik**); **P** refers to Persistence (**Sebatkarlık**); **R** refers to Rhythmicity; and **I** refers to Inflexibility/Reactivity (**Tepkisellik**).

EK-6. EBEVEYN TUTUM ÖLÇEĞİ

		5	4	3	2	1
		H er z a m a n b ö yl e di r	Ç o ğ u z a m a n b ö yl e di r	B a z a n b ö yl e di r	N a d i re n b ö yl e di r	H iç bi r z a m a n b ö yl e ğ i ld ir
	CÜMLELER					
1	Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
2	Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.					
3	Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için onu zorlarım.					
4	Çocuğumu, hayatın ufak tefek güçlüklerinden korurum.					
5	Çocuğuma bağımsız olmayı öğrenmesi konusunda yardımcı olurum.					
6	Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
7	Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.					
8	Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
9	Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum.					
10	Çocuğumun iyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğimi ona açıklarım.					
11	Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.					
12	Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.					
13	Çocuğum iyi davrandığında onu överim.					

1					
4	Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.				
1	Çocuğumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda				
5	cesaretlendiririm.				
1					
6	Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.				
1					
7	Çocuğumun başkaları konuşurken araya girmesine izin veririm.				
1	Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir				
8	dilde doğru olarak cevaplarım.				
1					
9	Çocuğum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.				
2	Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda çocuğumdan özür				
0	dilerim.				
2					
1	Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.				
2					
2	Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.				
2					
3	Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.				
2					
4	Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.				
		H	Ç		H
		er	o		iç
		z	ğ	B	bi
		a	u	a	r
		m	a	a	z
		a	a	e	a
		n	n	n	n
		b	b	b	b
		ö	ö	ö	ö
		yl	yl	yl	yl
		e	e	e	e
		di	di	di	di
		r	r	r	r
	CÜMLELER				
2	Çocuğum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona				
5	açıklarım.				
2					
6	Çocuğuma kızdığımında çocuğumu cezalandırırım.				
2	Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak				
7	kullanırım.				

2 8	Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.					
2 9	Çocuğumun büyüdükçe yeni şeyler denemeyi göze alması gerektiğine inanırım.					
3 0	Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.					
3 1	Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim.					
3 2	Çocuğumu başka çocuklarla kıyaslarım.					
3 3	Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.					
3 4	Çocuğumu şımartırım.					
3 5	Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.					
3 6	Çocuğum bana bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlerim.					
3 7	Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.					
3 8	Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.					
3 9	Çocuğuma karşı sabırsızım.					
4 0	En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım.					
4 1	Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerimden fedakarlık ederim.					
4 2	Çocuğumun kendi başına becerebileceği şeyleri denemesi için ona fırsat tanırım.					
4 3	Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımın herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.					
4 4	Evimizde hangi televizyon programının izleneceği, çocuğumun isteğine göre belirlenir.					
4 5	Çocuğumu yapabileceğinden fazlasını yapması için zorlarım.					
4 6	Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.					